

VASA UNIVERSITET

Filosofiska fakulteten

Minna Pärkkä

Samhällsbärande tvåspråkighet i ljuset av nutida utbildning och framtida
arbetsliv inom vården
– Enkätundersökning bland studerande vid tre yrkeshögskolor

Vasa 2011

INNEHÅLL

TABELLER	2
FIGURER	3
TIIVISTELMÄ	5
1 INLEDNING	7
1.1 Syfte	8
1.2 Material	10
1.3 Metod	13
2 DE TVÅ INHEMSKA SPRÅKEN I DET FINLÄNDSKA SAMHÄLLET	17
2.1 Språksociologisk synvinkel	17
2.2 Individuell kontext	20
2.2.1 Modersmål	21
2.2.2 Två- och flerspråkighet	23
2.3 Officiell kontext	25
2.3.1 Kort historisk bakgrund till svenskan i Finland	27
2.3.2 Språklagstiftning och språkförhållanden	30
2.3.3 Skolkontext	32
2.3.4 Arbetslivskontext	34
2.3.5 Dagsaktuell debatt och nationellt strategiarbete	37
3 SAMHÄLLSBÄRANDE TVÅSPRÅKIGHET I LJUSET AV SOCIALT ERKÄNNANDE	40
3.1 Kritisk samhällsteori	41
3.2 Identitet och gruppidentitet	43

4 TILLGÅNG TILL TVÅ NATIONALSPRÅK UR VÅRDSTUDERANDES SYNVINKEL	46
4.1 Bakgrundsinformation	47
4.2 Individdimensionen	50
4.2.1 De två inhemska språken i hemmet	51
4.2.2 De två inhemska språken i skolmiljön	55
4.2.3 De två inhemska språken med vänner och i arbetslivet	57
4.3 Rättsdimensionen	60
4.3.1 Kunskaper i det andra inhemska språket	61
4.3.2 Språkkurser och det framtida arbetslivet	64
4.4 Värddimensionen	68
4.4.1 De två inhemska språken i samhället och i framtiden	69
4.4.2 De två inhemska språken jämfört med andra språk i arbetslivet	74
4.5 De två inhemska språken i offentlig debatt	77
4.6 Sammanfattning	81
 5 SLUTDISKUSSION	 86
 LITTERATUR	 89
 BILAGOR	
Bilaga 1. Kontaktbrevet till skolorna på svenska	95
Bilaga 2. Frågeformuläret på svenska	96
Bilaga 3. Kartan över kommunernas språkliga indelning	97
Bilaga 4. Språkindelningen i tvåspråkiga kommuner 2011	98
Bilaga 5. Svarsfördelningen i fråga nummer 10	99
Bilaga 6. Svarsfördelningen i fråga nummer 13	100
 TABELLER	
Tabell 1. Svarsfördelningen mellan skolorna och könen	11
Tabell 2. Femte kriteriet för modersmålet	22
Tabell 3. Begreppen modersmål och tvåspråkighet	24

Tabell 4. Språkförhållandena i kommunerna 2010	31
Tabell 5. Erkännande enligt Honneth	42
Tabell 6. Den språkliga indelningen i Vasa och Rovaniemi	48
Tabell 7. Modersmålsfördelningen mellan informanterna	49
Tabell 8. De två inhemska språkens användning i barndomshemmet och i det nuvarande hemmet	52
Tabell 9. De två inhemska språken i grundskolan och i nuvarande studier	55
Tabell 10. Användningen av de två inhemska språken med vänner	57
Tabell 11. De två inhemska språken i arbetslivet	59
Tabell 12. Språkkunskaperna i finska/svenska	62
Tabell 13. Upplevelser om språkkurser	65
Tabell 14. Det andra inhemska språket i samhället	69
Tabell 15. Upplevelser om språkkunskapernas betydelse inom olika yrken	75

FIGURER

Figur 1. Modell för komparation mellan orter och individer	14
Figur 2. Relationen mellan individnivå och samhällsnivå	26
Figur 3. Fyra delkompetenser	61
Figur 4. Vägar till de två inhemska språken	67
Figur 5. Nyttan med de två inhemska språken	71
Figur 6. De två inhemska språken i det framtida arbetslivet	73

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta****Tekijä:**

Minna Pärkkä

Pro gradu-tutkielma:Samhällsbärande tvåspråkighet i ljust av
nutida utbildning och framtida arbetsliv inom
vården – Enkätundersökning bland studerande
vid tre yrkeshögskolor**Tutkinto:**

Filosofian maisteri

Oppiaine:

Ruotsin kieli

Valmistumisvuosi:

2011

Työn ohjaaja:Nina Pilke

TIIVISTELMÄ:

Pro gradu tutkielmani tavoitteena on tutkia hoitoalan opiskelijoiden suhtautumista kotimaisiin kieliin opinnoissa ja tulevassa työelämässä.

Keskeisiksi käsitteiksi ja samalla tutkimuskysymyksiksi nousi kotimaisiin kieliin suhtautuminen ja niiden tunnustaminen. Tutkimusmateriaalini koostuu 137 kyselyvastauksesta, jotka kerättiin kolmesta eri ammattikorkeakoulusta. Pääasiallisena tutkimusmenetelmänä toimii näiden kolmen ryhmän keskinäinen vertailu sekä Axel Honnethin teoriaan pohjautuva sosiaalinen tunnustaminen, joka jakautuu tunnustamiseen yksilö-, oikeus- ja arvotasolla.

Teoriaosassa lähestyn aihettani kielisosiologian näkökulmasta, jossa kielen henkilökohtainen ja yhteiskunnallinen merkitys yhdistyvät. Henkilökohtaisella tasolla käsittelen äidinkielen ja kaksikielisyyden merkitystä yksilölle, kun taas yhteiskuntatasolla käsittelen kotimaisten kielten historian vaikutusta nykyiseen kielilakiin, koulumaailmaan, työelämään ja ajankohtaiseen mediassa käytävään keskusteluun.

Tutkimukseni tuloksista käy ilmi, että hoitoalan opiskelijat ovat tietoisia ammattiinsa liittyvästä kielellisestä velvoitteesta, joka tulee ilmi sekä kotimaisiin kieliin suhtautumisessa sekä niiden tunnustamisessa kolmella eri tasolla. Kotimaisten kielten tärkeys yksilötasolla ymmärretään jokaisen henkilökohtaiseksi oikeudeksi, mutta vaatimus ostata kummatkin kotimaiset kielet nähdään enemmän alueellisena kuin koko maata koskevana tekijänä.

Johtopäätelmänä voi todeta, että hoitoalan opiskelijat suhtautuvat pääsääntöisesti niin kotimaisiin kieliin kuin kielitaitoon muissakin kielissä myönteisenä ja hyödyllisenä osatekijänä tulevassa työelämässä. He kokevat myös käytännönläheisen kielenopetuksen tärkeänä tekijänä kaksikielisyyden toteutumisessa hoitoalalla.

NYCKELORD: de två inhemska språken, förhållningssätt, erkännande, vårdstuderande

1 INLEDNING

”Språk är liv. Språk är bron mellan människor. Vi människor behöver språk för att möta varandra, för att förstå och bli förstådda. Kan jag uttrycka mig så kan jag nå fram till andra människor. Fråntas jag den möjligheten så blir jag ensam. Fasansfullt ensam.” (Ladberg 1996: 5).

Dessa tankar i citatet beskriver mina upplevelser om den livliga diskussionen om de två inhemska språken i media under år 2010. Jag blev förvånad över diskussionens ton som kunde i sin ytterlighet nästan upplevas som hotande för den finlandssvenska folkgruppen och som en maktdiskussion mellan de olika representanterna av samhället. Enligt min åsikt berör denna diskussion till grunden individens modersmål och språkliga rättigheter vilket poängteras i en kommentar som uttalades under temakvällen *Pakkoruotsi-ilta i Ajankohtainen kakkonen: ”Det är mitt modersmål som ni grälar om.”* (YLE 30.11.2010)

Språk är viktigt för alla människor och det har en oumbärlig betydelse i livet. Vi behöver språk för att kunna kommunicera med varandra, för att kunna delta i samhället, för att bli erkända av medmänniskor och för att kunna känna oss själva som en del av det samhälle vi lever i.

Jag har aldrig kunnat ifrågasätta svenskans ställning i Finland eftersom jag kommer från en tvåspråkig familj där de båda inhemska språken alltid haft en stark och synlig roll. Ett annat tema som har tagits upp i media har varit vårdbranschens kundservice på de två inhemska språken. Detta visade sig vara ett tema med bra kontaktyta till en undersökning om vårdstuderandes förhållningssätt till de två inhemska språken i studier, arbetslivet och samhälle. En sådan undersökning kan bidra till diskussionen kring tvåspråkigheten med autentiska upplevelser från personer som har valt ett yrke där de två inhemska språken är en verklig del av vardagen med kunder som har rättighet att få service på det egna modersmålet, finska eller svenska.

Min undersökning är en del av projektet *Tvåspråkigheten och det mångkulturella Finland – utbyte och utmaningar i ett framtidsperspektiv* (TMF). Projektet hör till

forskargruppen BiLingCos verksamhet och är ett nationellt samarbetsprojekt mellan Uleåborgs universitet och Vasa universitet. Projektet är uppdelat i fem delprojekt och min undersökning ger ett bidrag till delprojektet inom högre utbildning men också en kontaktyta till tvåspråkigheten i serviceorganisationer. Delprojekten är följande:

1. Regionförvaltningsreformen i ljuset av tvåspråkighet och informationsförmedling
2. Tvåspråkighet i en serviceorganisation
3. Tvåspråkighet i landskaps- och kommunförvaltning
4. Tvåspråkighet inom högre utbildning
5. Tvåspråkighet i föreningar

”Syftet med projektet (TMF) är att studera vilken slags verksamhetskultur och vilka slags verksamhetsbetingelser som bäst stödjer tvåspråkighet i det finländska samhället” (VU2011a). Med andra ord ska projektet ge ökad kunskap om hur tvåspråkigheten i praktiken fungerar i olika mångkulturella kontexter, ge ökad förståelse för vilka typer av utmaningar gällande den tvåspråkighet som existerar inom olika sfärer i samhället och ge insikt i hur dagens verksamhetskulturer och -miljöer bäst kan stöda tvåspråkigheten så att den bevaras och utvecklas med tanke på framtiden (VU2011a).

1.1 Syfte

Som utgångspunkt för syftet i min avhandling har jag använt forskargruppen BiLingCos forskningsfrågor för projektet *Tvåspråkigheten och det mångkulturella Finland – utbyte och utmaningar i ett framtidsperspektiv* (VU 2011b). BiLingCos forskningsfrågor täcker omfattande hela projektets syften och därför kan dessa forskningsfrågor nämnas som en inledning till temat i min avhandling:

1. Hur fungerar arbetsfördelningen mellan språk i två- och flerspråkiga kontexter? När använder man modersmål? När använder man andra språk? Vilka situationer är en- eller tvåspråkiga, vilka är flerspråkiga? Är informationskanalerna språkbundna?
2. På vilket sätt motsvarar språkliga strategier och individuell språkbehärskning arbetsuppgifterna och deras organisering?

3. Hur upplevs två- och flerspråkighet? Hurdana krav ställer två- och flerspråkighet? Har individen aktiva eller passiva språkkunskaper och på vilket sätt framgår det? På vilket sätt besvarar aktörerna till språkliga utmaningar?

Huvudsyftet med denna avhandling är att beskriva hur studerande inom vårdbranschen i tre yrkeshögskolor i Finland förhåller sig till de två inhemska språken i tre kontexter. Dessa tre kontexter är utbildning, det framtida arbetslivet och det omgivande samhället. Informanternas språkliga bakgrund kommer att fungera som utgångspunkt för förhållningssätten till de två inhemska språken. Således kan man betrakta tankarna i forskningsfråga nummer tre som centrala också i min avhandling medan de två andra frågorna kommer att tangeras i mindre skala. Min undersökning har ett bisyfte vilket är att bidra till en undersökning inom TMF som förverkligas under den närmaste framtiden. Mitt frågeformulär fungerar som pilotundersökning till en större undersökning med bredare informantgrupp.

Jag har valt att närma mig förhållningssätten till de två inhemska språken ur en samhällelig synvinkel. Detta betyder att informanterna inte betraktas som individer utan som en grupp blivande experter inom vården. Informantgruppen består av studenter från tre yrkeshögskolor i Finland. För att kunna närma mig avhandlingens syfte från en samhällelig synvinkel har jag valt att betrakta de två inhemska språken med ett språksociologiskt grepp som stöds av en teori om *socialt erkännande*. Detta innebär att de två inhemska språken behandlas, inom avhandlingens ramar, som en del av det finländska samhället.

Jag antar att avhandlingen kommer att visa att förhållningssätten till de två inhemska språken till största delen är positiva eftersom informantgruppen består av högskolestuderande med en förståelse av nyttan av att behärska olika språk i det framtida arbetslivet. Denna hypotes får stöd av bland annat en artikel som publicerades i tidningen *Pohjalainen* torsdagen 22 september 2011 med rubriken *Vaasan yliopiston opiskelijat lisäisivät ruotsinkielistä opetusta*. Artikeln baserar sig på en undersökning utförd av forskargruppen BiLingCo vilken visar att studerande vid Vasa universitet vill inkludera språkstudier i olika språk till sina studier samt att studeranden förhåller sig positiva till tanken om tvåspråkig utbildning (Pilke 2011; Pilke & Angervo 2011).

Jag förväntar mig dock att en viss skillnad kommer att synas i fråga om vilka språk som upplevs som viktiga. Dessa kommentarer kan tänkas bero på informanternas språkliga bakgrund, hemort och vilka planer man har för framtida bosättning. Jag antar också att svenskans betydelse kommer att motiveras utgående från den ortbaserade språksituationen som får mig att anta att också ryskans och samiskan betydelse lyfts fram i materialet.

Således förväntar jag mig också att svenskan i viss mån kan likställas med andra främmande eller minoritetsspråk som förekommer i Finland, men att speciellt engelskans ställning gentemot svenskan lyfts fram. Det språksociologiska tänkandet och det sociala erkännandets framkomst antar jag komma fram i resultaten som en diskussion om de två inhemska språkens erkännande.

Eftersom informantgruppen är begränsad till två orter i Finland kan man inte generalisera resultaten allt för mycket, men jag antar att en viss allmän tendens i förhållningssättet till de två inhemska språken kan läsas i resultaten.

1.2 Material

Materialet för undersökningen består av svar som samlats in med hjälp av ett elektroniskt frågeformulär med rubriken *Tvåspråkighet i det finländska samhället – Kaksikielisyys suomalaisessa yhteiskunnassa*. Frågeformuläret skickades till en yrkeshögskola i Rovaniemi och två yrkeshögskolor i Vasa den 14 februari 2011. Studerande hade tid att besvara frågeformuläret till den 28 februari 2011. Informantgruppen för undersökningen består av studerande inom vård och det sociala området. Orsaken till att vårdstuderandena blev den valda målgruppen inom yrkeshögskolorna var vårdbranschens människonära och sociala karaktär. Detta gör att man kan anta att de två inhemska språken har en framträdande roll både i studierna och i det framtida arbetslivet.

Studierande med finska och svenska som modersmål var en primär målgrupp eftersom de två inhemska språkens situation i Finland kan vara främmande för utbytesstuderanden. Allt som allt besvarade 137 informanter frågeformuläret och i tabellen nedan presenteras svarsfördelningen mellan skolorna och könen. Jag kommer i fortsättningen att använda i tabeller och figurer förkortningen RAMK för Rovaniemen ammattikorkeakoulu, VAMK för Vasa yrkeshögskola och NOVIA för Yrkeshögskolan Novia. Jag kommer att diskutera de utvalda skolorna grundligare i kapitel 4.

Tabell 1. Svarsfördelningen mellan skolorna och könen

	Kvinnor	Män	Summa f	Summa %
RAMK	21	4	25	18,3 %
VAMK	47	4	51	37,2 %
NOVIA	57	4	61	44,5 %
Summa			137	100 %

Tabell 1 visar att materialet består sammanlagt av 25 svar från RAMK, 51 svar från VAMK och 61 svar från NOVIA. Svarsfördelningen mellan RAMK och yrkeshögskolorna VAMK och NOVIA var stor medan svarsfördelningen mellan de två sistnämnda skolorna är mindre. Svarsfördelningen mellan könen är överraskande (se diskussionen i avsnitt 4.1) eftersom det finns 4 manliga informanter från varje yrkeshögskola. Mellan kvinnorna var svarsfördelningen följande: 21 kvinnliga informanter från RAMK, 47 kvinnliga informanter från VAMK och 57 kvinnliga informanter från NOVIA. I fortsättningen kommer jag inte att göra skillnad mellan könen.

Frågeformuläret gjordes både på finska och svenska och det består sammanlagt av 20 frågor. Dessa frågor är kategoriserade under fyra rubriker: bakgrundsinformation, studier, arbetsliv och samhälle. Frågor som behandlar bakgrundsinformation har som syfte att kartlägga för informanternas språkprofil: vilka språk som är eller har varit närvarande i olika livsområden i informanternas liv samt på vilken nivå

språkkunskaperna i de två inhemska språken ligger. Med frågor som behandlar studier och det framtida arbetslivet vill jag kartlägga informanternas upplevelser om språkkurser inom utbildningen och finskans, svenskans och andra språks betydelse i det framtida arbetslivet. Syftet med frågorna om samhälle är att redogöra för hur informanterna upplever tvåspråkigheten i Finland.

Som stöd i bearbetningen av frågeformuläret har jag använt Folktingets undersökningar med titlarna *Identitet och framtid. Suomenruotsalainen identiteetti* (2006), *Vårt land, vårt språk. En attitydundersökning om det svenska i Finland* (1997), samt Kjell Herberts *Opinioner och trender i Svenskfinland* (2008) och *Service på svenska och finska – ett medborgarperspektiv* (2008). Frågorna i frågeformuläret är både slutna frågor (flervalsfrågor) och öppna frågor.

Jag valde att använda ett elektroniskt frågeformulär i materialinsamlingen eftersom undersökningens mål var att samla material bland en större informantgrupp. Valet att göra ett elektroniskt frågeformulär kan motiveras också med praktiska orsaker. Enligt Heikkilä (2008: 20) kan svarsprocenten vara låg med enkäter som skickas via vanlig post medan svarsprocenten kan vara högre, beroende på informantgruppen, i elektroniska enkäter. Med tanke på informantgruppen i den gällande undersökningen upplevde jag användningen av e-postadresser som motiverat och effektivt.

Det som också kan räknas som fördelar med ett elektroniskt frågeformulär är att man undviker ”intervjuarens” inverkan på informanterna samt att anonymiteten kan tänkas locka till mera sanningsenliga svar även om Heikkinen (2008: 20) konstaterar att detta kan i vissa fall även vara mera tvivelaktigt än i personliga intervjuer. Det är både snabbt och enkelt att svara via nätet och svaren samlas i elektronisk form som underlättar hanteringen av svaren.

Som nackdelar med ett elektroniskt frågeformulär kan nämnas svårigheten att nå informanterna och svårigheten att kontrollera svarandet som kunde stödjas till exempel med ett påminnelsebrev. Jag kan till exempel inte avgöra hur många studerande som sammanlagt fick möjligheten att delta i undersökningen. Det var inte heller möjligt i det

här fallet att skicka påminnelsebrev till studerande på grund av skolornas kutym om att inte ange studerandes e-postadresser till utomstående. Men med hjälp av yrkeshögskolornas personal kunde frågeformuläret skickas till målgrupperna i de utvalda utbildningsanstalterna. Kontaktbrevet till skolorna och en tematisk sammanfattning av frågeformuläret har bifogats som på bilagor 1 och 2 i denna avhandling.

1.3 Metod

Det som jag har valt att undersöka kan i första hand beskrivas som ett kvalitativt tema som anknyter till många olika livsområden samt till många olika samhälleliga arenor. Ens sätt att förhålla sig till någon företeelse påverkas i stort sett av kvalitativa angelägenheter som kan till exempel vara familjeförhållanden, vänner, uppväxt- och livsmiljö samt diverse kontakter. Individens förhållningssätt blir en del av samhällets förhållningssätt när individen medverkar i det omgivande samhället på ett eller annat sätt. Detta gör att tematiken för den här undersökningen inte är något lätt undersökningsobjekt eftersom det är så många olika aspekter som borde tas i beaktande för att kunna någorlunda omfattande diskutera de två inhemska språken och förhållningssätten till dem. Inom ramen för det material som jag har samlat in och med hjälp av de valda undersökningsmetoderna kan jag diskutera tematiken ur vårdstuderandes synvinkel.

Fastän undersökningens tema är av kvalitativ natur och materialet därför kommer att analyseras med kvalitativa metoder, behövs även vissa kvantitativa grepp för att kunna ge kvantitativa värden. Därför har jag valt komparation som en grundläggande metod. Komparation är ett lämpligt tillvägagångssätt för att kombinera kvalitet och kvantitet i förhållningssätten till de två inhemska språken. Samtidigt ger metoden en motivering till varför informantgrupper från de tre medverkande yrkeshögskolorna deltar i undersökningen. Komparation som metod utgår från viljan att förklara en viss företeelse genom jämförelse (Ejvegård 2007: 41).

Komparation som metod är precis och entydig, men komparation måste dock alltid tillämpas med stor försiktighet så att komparationen har någon relevans för den undersökning man bedriver. Jämförelsen måste således ske mellan företeelser med liknande egenskaper. I den här undersökningen sker komparationen mellan studerande på yrkeshögskolnivå med samma utbildningslinje eller bransch. Det som enligt min åsikt gör komparation givande är att likheterna är lika viktiga för resultaten som olikheterna. (Ejvegård 2007: 41–42)

I analysen kategoriserar jag frågorna och svaren för att kunna diskutera förhållningssätten till de två inhemska språken ur den samhällsbärande synvinkeln. I kategoriseringen kommer jag att använda en kvalitativ teori om *socialt erkännande* vilket behandlar erkännandet med utgångspunkt i tre dimensioner i olika sociala och samhällseliga kontexter. Teorin är skapad av samhällsvetaren Axel Honneth (1995, 2003) och tillämpas i denna avhandling för att betrakta de två inhemska språkens erkännande i sociala sammanhang vilka uppkommer i de samhällseliga kontexter som berörs i denna avhandling.

Dimensionerna i teorin är *individdimension*, *rättsdimension* och *värddimension*. Dessa kommer jag att använda i kategoriseringen av mitt undersökningsmaterial, som består av svaren på de 20 frågorna i frågeformuläret. Axel Honneths teori presenteras grundligare i kapitel 3. Om det finns behov av ytterligare kategorisering i analysen kommer jag att använda induktiv metod. Metoden baserar sig på kategorisering utgående från det material som undersöks. Syftet med denna typ av kategorisering är att skapa mening i den företeelse som undersöks. (Merriam 1994: 72)

Eftersom det i frågeformuläret ingår också öppna frågor kommer jag att tillämpa den induktiva metoden i kategoriseringen av de öppna svaren. Dessa kategorier byggs upp med hjälp av följande regler: De kategorier som används ska stöda syftet som undersökningen har, kategorierna ska vara uttömmande och ömsesidigt uteslutande. Dessutom bör kategorierna vara oberoende av materialets information och formas enligt tydliga kategoriseringsprinciper. (Merriam 1994: 148) Ytterligare kommer jag att använda innehållsanalys i analysen av de öppna svaren. Det vanligaste sättet att använda

metoden inom modern innehållsanalys, som oftast har använts inom media, är att kvantifiera eller mäta längden av till exempel spaltmetrar eller förekomsten av en viss term (Bell 2006: 129). Jag kommer dock att använda innehållsanalys till att ta ställning till *karaktären* av den information som uppkommer i mitt undersökningsmaterial i förhållande till det undersökta temat (Merriam 1994: 129–128).

Med hjälp av de valda metoderna förväntar jag mig kunna diskutera resultaten och bygga upp en helhet av de elementära utgångspunkterna som påverkar förhållningssätten till de två inhemska språken bland informanterna i denna undersökning. Resultaten som undersökningen ger bör dock ses i ljuset av den kontext som materialet representerar. Eftersom materialet för undersökningen är insamlat bland en bråkdel av vårdstuderande i Finland bör man inte generalisera resultaten och inte heller dra för långtgående slutsatser. Samtidigt kan resultaten dock visa nya riktlinjer för förhållningssätt till de två inhemska språken som existerar i en utbildningskontext i en- och tvåspråkiga orter.

2 DE TVÅ INHEMSKA SPRÅKEN I DET FINLÄNSKA SAMHÄLLET

Som en utgångspunkt för teoridelen i denna avhandling använder jag Tandefelts konstaterande om forskning i två- och flerspråkighet (2001: 3):

För varje diskussion om tvåspråkighet eller flerspråkighet är viktigt att förstå att det inte går att dra enkla slutsatser om individnivå om man känner till förhållandena på samhällsplanet och tvärtom. Man måste varje gång behandla varje nivå separat.

Undersökningens syfte är inte att diskutera tvåspråkighet på individnivå utan fokus sätts på det samhälleliga planet samt på yrkesmässig tvåspråkighet för att kunna redogöra för informanternas förhållningssätt till de två inhemska språken. Det är dock nödvändigt att diskutera termen *tvåspråkighet* vilket jag gör i avsnitt 2.2.2. Det skulle vara ambitiöst av mig att försöka behandla temat uttömmande, men för att kunna ta hänsyn till Tandefelts konstaterande om forskning som berör språkliga frågor har jag valt att i teoridelen utgå från sådana aspekter som behandlar de två inhemska språken både på individnivå och på samhällsnivå men ur vårdbranschens synvinkel.

Jag har valt att betrakta det valda temat ur språksociologisk synvinkel i teoridelen eftersom det är en vetenskapsgren som förenar språk och samhälle på ett naturligt sätt. Som inledning till teorikapitlet kommer jag att kort berätta om språksociologi som en vetenskapsgren samt att förklara vilken betydelse modersmål och tvåspråkighet har för individen. Därefter behandlar jag de olika aspekterna som enligt min åsikt är av betydelse för avhandlingens teoretiska ram. Till dessa aspekter hör Finlands historia, den officiella kontexten som innefattar lagstiftning, utbildning och arbetsliv och till sist diskuteras medias verkan i den livliga och mångfasetterade språkdiskussionen som har rönt utlåtanden från olika representanter i samhället.

2.1 Språksociologisk synvinkel

Språksociologi är en modern vetenskapsgren som förenar språkvetarnas och samhällsvetarnas undersökningsintressen. Det är alltså en vetenskapsgren som belyser

språkligt beteende i ljuset av de sociala förhållandena. Einarsson (2004) för dock en diskussion mellan språksociologi och sociolingvistik, vilka på ett sätt tangerar varandra men skiljer sig åt i fråga om mikro- och makroperspektiv. I mikroperspektiv, som ofta förknippas med lingvister, studeras språk på individnivå medan man i makroperspektiv, som definierar språksociologin, studerar språk i förhållande till samhället. I makronivå är man intresserad av vad samhället gör med sina språk, hur de påverkar varandra och hur samhällets språk förvaras och bibehålls. (Einarsson 2004: 14–15).

Einarsson (2004: 17) har definierat följande sambandsmarkörer mellan språk och samhälle:

1. Samhällsstrukturen påverkar eller kanske till och med avgör det språkliga beteendet.
2. Det språkliga beteendet påverkar eller kanske till och med avgör samhällsstrukturen.
3. Båda förhållandena råder på så sätt att språk och samhälle påverkar varandra.

Den första punkten kan tänkas exemplifiera språkligt beteende i de mera enspråkiga orterna i Finland. Det kan till exempel kännas mera normbundet på en mera enspråkig ort att välja standardfinska eller standardsvenska i offentliga situationer i stället för det egna modersmålet eller en dialekt. Den andra punkten innehåller utlåtanden om makten som ett språk kan medföra för dess användare. Det vill säga att den som saknar ordets makt (minoritetsspråk) saknar också möjligheten att påverka samhället på samma sätt som den som äger språkets makt (majoritetsspråk). I praktiken kan till exempel pengar fungera som ett maktmedel för den som inte har språkets makt. (Einarsson 2004: 17)

Den tredje punkten kan tänkas beskriva det nuvarande men också det framtida Finland. Språklagen och lagen om den språkkompetens som krävs av myndigheter (Folktinget 1998: 3) berättar om den teoretiska relationen mellan de två inhemska språken i Finland, men i praktiken kan relationen mellan de två inhemska språken halta på grund av olika offentliga och individuella faktorer. Språk är en stor del av det finländska samhället, det vill säga att de två inhemska språken spelar en roll i de flesta samhällliga

frågorna. Som Einarsson (2004: 17) beskriver det är ”språkliga företeelser en särskild sorts sociala företeelser, och sociala företeelser är i stor utsträckning språkliga”.

Einarsson (2004: 17) beskriver den sistnämnda ståndpunkten också som mest rimlig, och enligt min mening någonting som ett tvåspråkigt land borde sträva efter. Men man borde dock inte nöja sig med ett enkelt konstaterande om att språk och samhälle hör ihop eftersom sambandet mellan dessa två företeelser kan variera av olika orsaker. Därför borde man enligt honom ”fråga hur sambanden mellan språk och sociala faktorer ser ut, hur de uppstår och vilka följder de får i olika sammanhang”. (Einarsson 2004: 17). Utgående från dessa frågeställningar kommer jag att bygga upp den teoretiska ramen för undersökningen.

Men för att göra Einarssons tre punkter mera passande inom ramen för denna undersökning kan man ersätta termen *samhällsstruktur* med termen *språkhierarki* som enligt Pietikäinen (2010: 12) är ett språkssystem som är historiskt och politiskt utformad och som förändras i tid och rum. Den typiska språkhierarkin baserar sig på kvantitet och nytta och kan följa följande modell: högst i hierarkin placeras majoritetens språk, därefter placeras språk som erbjuder ekonomisk nytta och mobilitet, därefter placeras språk som är historiskt eller geografiskt betydande språk och som sist placeras minoritetsspråk på grund av att de kan upplevas som minst nyttiga. Språkhierarki är någonting som individen kan bygga upp för sig själv medan en offentlig språkhierarki tillämpas i det omgivande samhället. Därför kan det vara utmanande att alltid förstå och acceptera de bestämmelser och praktiska lösningar som görs gällande de två inhemska språken.

Efter att jag har diskuterat den språksociologiska synvinkeln som en utgångspunkt till undersökningens teoretiska ram samt de existerande språkhierarkier i det omgivande samhället övergår jag till de utvalda aspekterna som förespråkar de två inhemska språkens närvaro i det finländska samhället. Det är dock på sin plats att först definiera begreppet modersmål i förhållande till tvåspråkighet utgående från individuella kontexten.

2.2 Individuell kontext

Den individuella kontexten i den här undersökningen baserar sig på informanternas språkliga bakgrund med en teoretisk förankring till termerna *modersmål* och *tvåspråkighet*. Den individuella kontexten uppdelas vidare i inre och yttre kontext, vilka ger en utgångspunkt för informanternas förhållningssätt till de två inhemska språken. Med den inre kontexten menar jag det språk som man använder för att kommunicera med medmänniskor medan den yttre synvinkeln syftar till aspekter som påverkar individens språk utifrån.

Informanternas språkliga bakgrund kartlades med hjälp av frågeformuläret där informanterna fick ange sitt modersmål samt beskriva de två inhemska språkens roll i sex angivna sammanhang. Dessa sammanhang var barndomshemmet, grundskolan, det nuvarande hemmet, nuvarande studier, vänner och arbete. Med hjälp av dessa sex språkmiljöer ville jag utreda hur en- eller tvåspråkiga informanterna egentligen är och utgående från detta få en bättre förståelse för informanternas förhållningssätt till de två inhemska språken.

Det finns olika orsaker till varför man har ”fått” det modersmål som man har fått av sina föräldrar (exogami¹ jämfört med endogami²) och vilket språk som registreras i den officiella statistiken. Men enligt Tandefelt säger dessa val lite om den språkliga verkligheten som individen lever i. Givetvis har moderns språk en stor betydelse för barnet under de första levnadsåren medan den språkliga miljön i daghem- och skolålder kan ha en annorlunda och märkvärdig inverkan på barnets språkidentitet. (Tandefelt 2001: 12)

Språkidentitet och de två inhemska språkens relation till varandra har man forskat mycket i under en lång tid och från många olika synvinklar (se till exempel McRae 1999: 145–187). Eftersom det finska språket har majoritetsspråkets status är det ofta det svenska språket och förhållningssätten till det som fokuseras i undersökningar. Det

¹ parförhållande över språkgränser

² parförhållande inom samma språkgrupp

framgår av Folktingets undersökning *Svenskans ställning i Finland* i publikationen *Vårt land – Vårt språk* att tvåspråkigheten i Finland har en stark förankring hos finländare som ett folk men också som individer. Om detta berättar också följande resultat: 70 % av finländarna ser svenska språket som en väsentlig del av det finländska samhället och 76 % av finländarna anser att ett tvåspråkigt land är alltid starkare än ett enspråkigt land (Folktinget 1997: 83, 88).

2.2.1 Modersmål

Skutnabb-Kangas (1988: 51) gör en distinkt skildring mellan modersmål och andra språk. För det första beskriver hon modersmål som våra rötter och för det andra gör hon en beskrivande jämförelse mellan modersmålet och andra språk genom att jämföra modersmålet med människans hud och andra språk med olika kappor. Andra språk, som hon beskriver som kappor, kan kännas härliga, bekväma och nödvändiga och vi har möjligheten att klä på eller av dem enligt situationen, men dessa kappor kan aldrig ersätta människans hud, dvs. människans modersmål. (Se också Aikio-Puoskari 2002: 92–93).

Enligt Skutnabb-Kangas (1988: 42–43) är människor förprogrammerade för att lära sig språk. Övergången från fasen att inte äga ett språk till att äga ett språk är någonting som kan beskrivas som en unik utvecklingsfas. Redan under människans utveckling i mammors mage kommer man i kontakt med språket som väntar på en ute i världen. Relationen till modersmålet utvecklas redan som litet barn. Det utvecklas gradvis från att barnet reagerar på språket genom rörelse till att det börjar härma den språkliga modellen och slutligen når kunskapen att kunna forma ord, det vill säga språket själv. (Skutnabb-Kangas 1988: 42–43) Att lära sig modersmålet betyder att man blir till en människa eftersom man lär sig om den omgivande kulturens normer, tillägnar sig olika typer av kunskap och kan kommunicera med andra och med världen omkring sig (Iskanius 2002: 207).

För de flesta kan det vara självklart vilket som är ens modersmål, men för en som är uppvuxen i ett tvåspråkigt hem kan det vara svårt att göra skillnad mellan de två språk som har använts hemma. I sådana fall är det inte alltid det officiellt registrerade språket som uppfattas som modersmål. Skutnabb-Kangas (1981: 22–23; Svensson 1998: 179) har framställt fem kriterier för hur modersmålet kan definieras. För det första är modersmålet det första språket som individen talar (*bakgrund*). För det andra är modersmålet det språk som individen behärskar bäst (*kompetens*) eller det språk som individen använder sig mest av (*funktion*), vilket är den tredje definitionen. Den fjärde definitionen för modersmålet är att det är det språk som individen identifierar sig med (*attityd*) (se också tabell 3). Den femte definitionen är kanske inte lika ofta använd som de fyra första definitionerna. Den baserar sig nämligen på automatik och på individens världsbild. Den femte definitionen definieras enligt följande tabell:

Tabell 2. Femte kriteriet för modersmålet (Skutnabb-Kangas 1981: 26)

Kriterium	Definition
Automatik, världsbild	a. Språket som man räknar med b. Språket som man tänker på c. Språket som man drömmer på d. Språket som man skriver dagbok eller dikter på

Enligt min åsikt är alla dessa definitioner acceptabla och i vissa fall kan alla dessa definitioner upplevas väsentliga samtidigt. Emellertid kan ursprunget kännas som det mest naturliga och enklaste sättet att definiera ens modersmål. I fråga om två- och flerspråkiga individer är det upp till var och en att bestämma vilken definition eller vilka definitioner man använder för att uppfatta sina språk som modersmål eller modersmålsaktiga språk. Och även om definitionerna ovan kan kännas slutgiltiga, speciellt ursprungsdefinitionen, bör man inte betrakta ”modersmål som ett stabilt och oföränderligt tillstånd utan som en process där ständiga ändringar är möjliga” (Skutnabb-Kangas 1981: 26). Detta kan tolkas som att alla fem definitionerna kan bli aktuella under en livstid beroende på olika faktorer som familjeförhållanden, vänner, arbetsrelationer och boendeort eller -land.

2.2.2 Två- och flerspråkighet

Som termen *tvåspråkig* och *flerspråkig* antyder kan en individ behärska två eller flera språk. Hur de olika språken har kommit till i ens liv kan variera från tvåspråkiga föräldrar som har använt var sitt språk i kommunikation med barnet till att man har flyttat till ett annat land. Man använder också ”olika namn” för olika typer av tvåspråkighet för att karakterisera naturen av språkens inläring. Skutnabb-Kangas nämner följande benämningar för tvåspråkighet: naturlig tvåspråkighet, skoltvåspråkighet, kulturell tvåspråkighet, elittvåspråkighet och folktvåspråkighet. (Se närmare definitioner i Skutnabb-Kangas 1981: 97–99).

Med tanke på Finlands Språklag och lagstiftning kunde man också tala om *yrkestvåspråkighet* vilket enligt min åsikt är mycket vanligt inom olika yrkesområden och speciellt vanligt inom servicebranschen. Yrkestvåspråkighet kunde definieras på följande sätt: tvåspråkighet som är ”förorsakad” av arbetsmiljön och diverse arbetsuppgifter. Denna definition grundar sig till Bakers valfria tvåspråkighet (*elective bilingualism*). Han delar in individens användning av två språk i olika domäner varav en kan vara arbetsmiljön. (Baker 2006: 4–5) I praktiken kan det alltså betyda att man använder det ena inhemska språket som arbetsspråk medan det andra inhemska språket, modersmålet, används i det privata livet. Detta kan dock också ses som problematisk tvåspråkighet om det i praktiken betyder förminskade språkkunskaper i det egna modersmålet (Tandefelt 2003: 135).

I tabell 3 presenteras Skutnabb-Kangas välkända definitioner av modersmål och tvåspråkighet. I tabellen visas de fyra mest använda kriterierna och deras betydelse för definitionen för modersmål och tvåspråkighet.

Tabell 3. Begreppen modersmål och tvåspråkighet (Skutnabb-Kangas 1981: 94)

Kriterium	Modersmålet är det språk som man	Den är tvåspråkig som
<i>Ursprung</i>	har lärt sig först (etablerat sina första långvariga språkliga kontakter på)	a. har lärt sig två språk i familjen av infödda talare ända från början b. han använt två språk parallellt som kommunikationsmedel ända från början
<i>Kompetens</i> färdighetsnivå behärskning	behärskar bäst	a. behärskar två språk fullständigt b. behärskar två språk som en (motsvarande) infödd c. behärskar två språk lika bra d. kan producera fullständiga meningsfulla yttranden på det andra språket e. har åtminstone någon kännedom om och kontroll av det andra språkets grammatiska strukturer f. har kommit i kontakt med ett annat språk
<i>Funktion</i> användning	använder mest	a. använder (eller kan använda) två språk (i de flesta situationer) (i enlighet med sina egna önskemål och samhällets krav)
<i>Attityder</i> identitet och identifikation	a. identifierar sig med b. identifieras av andra som infödd talare av	a. identifierar sig själv som tvåspråkig/ med två språk och/eller två kulturer (eller delar av dem) b. av andra identifieras som tvåspråkig/ som infödd talare av två språk

Som det kommer fram i tabellen är det inte lika enkelt att definiera tvåspråkighet som modersmål. Å andra sidan har de olika nivåerna av tvåspråkighet lett till en diskussion om en individ kan ha fler än ett modersmål. Detta skulle betyda att den som har två modersmål skulle ha jämförbara, likvärdiga kunskaper i båda språken, vilket en enspråkig har i sitt enda modersmål. Denna behärskningsnivå kallas för fullständig tvåspråkighet. (Börestam & Huss 2001: 25; Skutnabb-Kangas 1981: 26–27)

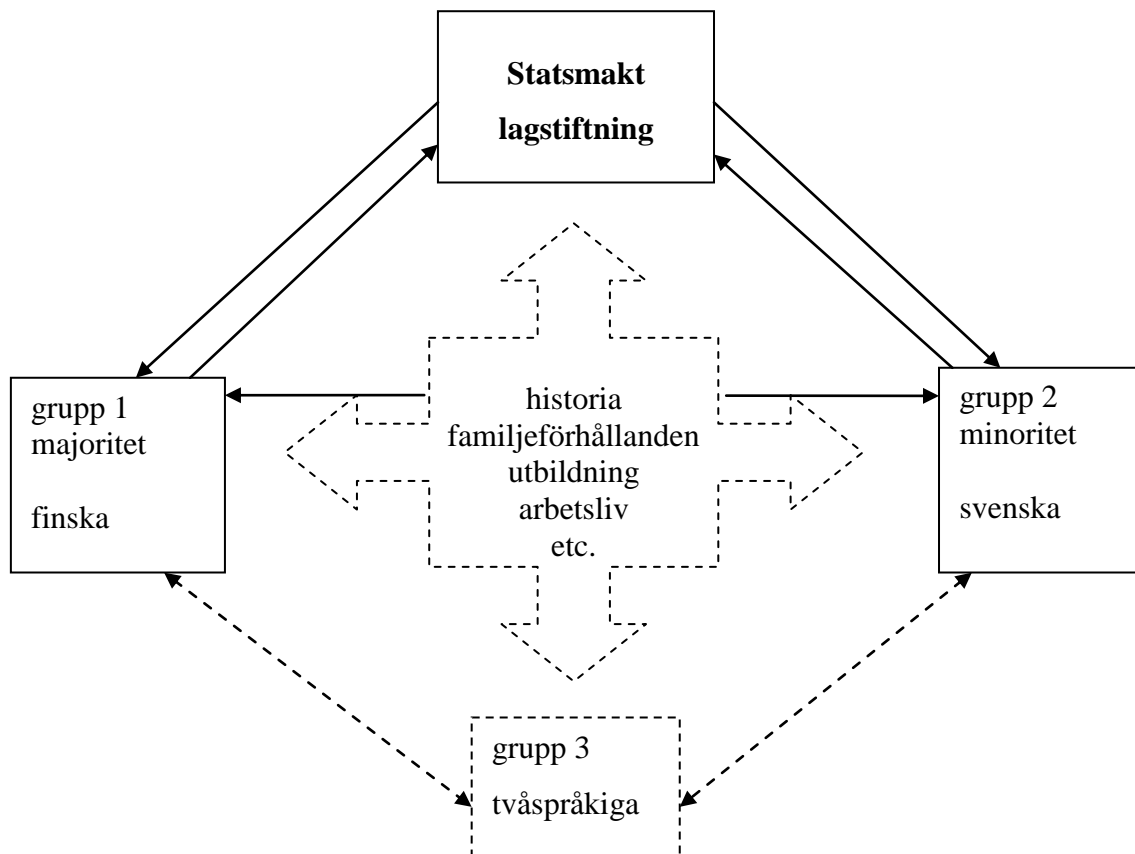
Också Berglund behandlar detta i sin artikel där hon baserar sina tankar på definitionerna ovan: en tvåspråkig människa kan under vissa betingelser anses ha två modersmål om individen själv anser sig att ha två modersmål, individen känner sig tillhöra båda språkgrupperna, individen identifierar sig själv som talare av båda språken och om individen uppfattas av enspråkiga utomstående som en genuin infödd talare av sina båda språk (Berglund 2007: 59). Detta visar att tvåspråkighet förutsätter inte bara språkkompetens utan tvåspråkighet kan också handla om identifiering med språkgruppen.

Eftersom denna undersökning inte handlar om varken tvåspråkighet på individnivå eller språklig identifiering bör denna redogörelse om tvåspråkighet och tankarna bakom definitionen för tvåspråkighet uppfattas som en teoretisk del av förhållningssätten till de två inhemska språken. Med detta menar jag att om man som individ är beredd att uppfylla de språkliga kraven som är skrivna i Språklagen (Finlex 2003a) (se avsnitt 2.3.2) och om de två inhemska språken har en roll i det privata livet borde (yrkes)tvåspråkigheten uppfattas som en förstärkande delkomponent i den egna yrkeskunskapen och därmed som ett individuellt mål. Språk är ju ingens enskilda egendom utan finskan är lika mycket en del av de svenskspråkigas kulturarv som svenskan är av de finskspråkigas kulturarv (Tandefelt 2001: 1) och därmed också en naturlig del av det vardagliga språkbruket i samhället.

2.3 Officiell kontext

Efter att jag har diskuterat individens språkliga samhörighet med samhället betraktar jag nu tvåspråkighet ur samhällelig synvinkel. Den officiella kontexten innebär därmed en diskussion om de olika delmomenten som berör de två inhemska språken i Finland. Till dessa delmoment räknar jag Finlands språkhistoria, lagstiftning, de två inhemska språkens närvaro i skol- och arbetsliv samt den dagsaktuella språkdiskussionen i media. Dessa delmoment utformar innehållet i detta avsnitt.

Som det konstaterades i citatet i början av kapitel 2 kan man inte diskutera de två inhemska språken utan att betrakta frågan både på individnivå och samhällsnivå. Enligt Tandefelt bör man betrakta dessa nivåer separat men också relationen mellan de två nivåerna är viktig för att kunna få en helhetsbild.

Figur 2. Relationen mellan individnivå och samhällsnivå

I boken *Språkliga möten. Tvåspråkighet och kontaktlingvistik* presenterar Börestam och Huss (2001: 111) en figur som en sammanfattning till den språkliga situationen i Sverige. Figuren ovan är anpassad och modifierad till den nu aktuella undersökningen och den sammanfattar därmed de olika aspekterna i avhandlingen. Andra officiella språk som teckenspråk och andra inhemska minoritetsspråk är inte med i figuren eftersom de faller utanför avhandlingens syfte. Av samma orsak är invandrarspråk/-grupper uteslutits från figuren.

Överst i figuren står statsmakten med pilarna neråt mot de två språkgrupperna. Staten med regelrätt lagstiftning påverkar dessa grupper genom bestämmelser om hur de två inhemska språken används i det finländska samhället. Det är dock inte bara staten som har medel att påverka detta utan också de två språkgrupperna kan påverka staten genom att uttrycka vilka språkliga behov som är nödvändiga i ett språkligt välmående samhälle (pilarna riktade mot statsmakten).

Pilen mellan majoritets- och minoritetsgruppen illustrerar gruppernas relation och påverkan sinsemellan. Denna relation är också någonting som påverkar helhetsbilden. Den tredje gruppen, de tvåspråkiga, existerar som en skild grupp med streckad linje för att illustrera tvåspråkighetens flexibilitet samt att individen kan samtidigt tillhöra majoritets-/minoritetsgruppen och den tvåspråkiga gruppen som de streckade pilarna framställer. Detta tillhörande påverkar också individens synsätt på de två inhemska språken i samhället.

De olika delmomenten har placerats i mitten av figuren för att visa deras inverkan på de två sammanverkande nivåerna dvs. samhällsnivån och individnivån. Vissa delmoment kan i viss mån upplevas som ljudlösa medan andra kan upplevas som dikterande moment i samhällets språkliga välmående. Dessa delmoment erbjuder enligt min mening en täckande grund för den officiella kontexten för min undersökning.

2.3.1 Kort historisk bakgrund till svenskan i Finland

Enligt Magmas undersökning *Varför irriterar finlandssvenskarna?* är Finlands historia ett av argumenten som används av svenskans motståndare. Dick Harrison, professor i historia, från Lunds universitet i Sverige säger i en artikel i *Vasabladet* den 25 januari 2011 följande: ”*De som använder historien som argument för att svenskan är ett främmande språk i Finland försöker förfalska historien för att legitimera dagens politik*”.

Arkeologer, historiker och språkforskare har länge forskat för att komma underfund med kunskap om svenskarnas ankomst till Finland. Enligt den arkeologiska forskningen skulle inflyttandet från Sverige till Finland ägt rum redan under förhistorisk tid. (Nyberg 1982: 19) McRae (1999: 11) påstår dock att finländska författare skulle minska eller förneka den svenska befolkningens existens före 1200-talet. Den svenska som används i Finland nuförtiden har sina rötter i tidig medeltid.

Från 1100-talet till 1809 var Finland en del av det svenska riket. Det finns dock bara fragmentiska vittnesbörder om svenskans och finskans inbördes relation under dessa århundraden av samhörighet med Sverige, men de två språken förefaller ha levt fredligt och möjligtvis i jämbördig samexistens med varandra. (Ivars 2006: 17; Orrman 2002: 51, 59)

Enligt Ivars (2006: 17) var svenskan officiellt språk och hemspråk för de högre skikten i samhället, men också finskan hade i vis mån en officiell ställning. Den lutherska kyrkan verkade efter reformationen på folkspråket vilket resulterade i att det kyrkliga livet fungerade på svenska i svenska socknar och på finska i finska socknar. Det finländska samhället som växte fram under korstågstiden var i många avseenden en kopia av det svenska samhället. Man grundade tre borgar, Åbo, Tavastehus och Viborg, för att trygga de svenska intressena och domstolsväsendet ordnades enligt den svenska modellen och man tillämpade också de svenska landskapslagarna. (Nyberg 1982: 23)

Efter sjuhundra års gemenskap med Sverige inleddes Finland i det ryska kejsardömet år 1809 på grund av kriget (Nyberg 1982: 31). Allting förblev till att börja med som förut: ”Den gamla svenska författningen blev även storfurstendömet Finlands lag” (Ivars 2006: 18) och svenskan förblev det enda officiella språket till mitten av 1800-talet. Efter autonomin följde dock ett nationsbygge som först och främst ville förstärka finska språkets ställning. Efter olika skeden i framväxten av en egen nationell identitet lyckades Johan Vilhelm Snellman övertala kejsar Alexander II att utfärda språkreskriptet år 1863. Detta förblev ett genombrott för den finska språkrörelsen. (Ivars 2006: 18–19) ”Svenskan skulle visserligen förbli officiellt språk i landet, men senast

1883 skulle finskan vara likaberättigad i allt som direkt berörde den finska befolkningen i landet” (Ivars 2006: 19).

Årtiondena mellan 1863 och 1902 blev en tid av en utdragen språkkonflikt. Snellman tillsammans med andra ställde krav på förfinskning av kulturlivet och administrationen och under den egentliga språkstriden hade kraven uppnått den konservativa skolpolitiken, som sedan utvecklades till en utbredd attityd till antisvenskhet. (Ivars 2006: 19 – 20; Reuter 2006: 29) Trots att finskspråkiga hade uppnått en dominerande ställning i samhället i början av 1900-talet hade man inte uppnått språkfred (Nyberg 1982: 38). Vid det här skedet hade den svenska befolkningens ställning ändrats i Finland. Fast svenskan fick behålla sin ställning som ett nationalspråk kunde man inte betrakta den längre som hela nationens språk som man tidigare hade gjort. En annan följd av detta var att de svenskspråkiga började ses som en helhet av dem själva och av andra. Övergången till 1900-talet betydde alltså stora förändringar för svenskans ställning i Finland. (Reuter 2006: 29)

Den efterlängtnade språkfreden trädde i kraft först år 1940. Stämningen efter vinterkriget var lämplig för de båda språkgrupperna att ”begrava stridsyxan” gällande språkrelaterade frågor och vinterkriget hade dessutom enat befolkningen på ett sätt som aldrig tidigare. (Nyberg 1982: 44) Före detta hade man dock i regeringsreformen år 1919 slagit fast svenskans ställning som ”republikens nationalspråk” (Reuter 2006: 32). Också Språklagen som trädde i kraft 1922 ”detaljerade bestämmelserna om indelning i enspråkiga och tvåspråkiga ämbetsdistrikt och självstyrelseområden, medborgarnas rätt att använda sitt eget språk i domstolar och hos myndigheter [...]” (Reuter 2006: 32). En följd av språkfreden efter vinterkriget 1940 var, enligt Nyberg (1982: 44), att den finskspråkiga majoriteten började visa förståelse för den svenskspråkiga befolkningens ställning.

Nyberg (1982: 45) beskriver tiden efter kriget som en vattendelare i finländsk historia. Relationen och kommunikationen mellan de två språkgrupperna blev fredlig i jämförelse med tiden före kriget. Att bygga upp ett tvåspråkigt samhälle där samhällsservicen fungerar på båda språken har dock förutsatt aktivitet från den

svenskspråkiga befolkningen. Trots av språkfreden har det dock uppkommit lokala språkgräl vilka i dagens läge uppkommer mera i form av hetsiga insändare om de två inhemska språken i olika kontexter. Det som kan beskrivas som sammanfallande med tiden efter kriget till 2000-talet är en fortlöpande motarbetning av försämringen av servicen på svenska.

När man betraktar en språkkarta över Finland på 2000-talet (se bilaga 3) är det lätt att konstatera att landet uppenbart är finskspråkigt till majoriteten. De svenskspråkiga områdena är koncentrerade till Österbotten, södra Finland och Åland. Man kan därmed tala om en uppdelning mellan kust och inland med undantag av inlandets *språköar*³ vilka uppkom under 1700- och 1800-talen till följd av att svenskspråkiga tjänstemän och industriexperter flyttade till finskspråkiga orter så som Tammerfors. Andra språköar i Finland är Kotka, Björneborg och Uleåborg. (Lönnroth 2009: 119)

Det som är typiskt för den Finländska tvåspråkigheten är att den i första hand är ett stadsfenomen, vilket påverkats av landets industrialisering och urbanisering samt språkgruppernas storlek och position som har dikterat de språkliga förhållandena. Enligt Tandefelt (2001: 7) kan man tänka sig att bilden av det egna landet, i fråga om de två inhemska språken, ter sig mycket olika för olika finländare. Detta kan sägas bero på personliga erfarenheter av språkliga möten med de inhemska språken eller bristen av sådana möten.

2.3.2 Språklagstiftning och språkförhållanden

Enligt grundlagen har Finland två nationalspråk: finska och svenska. Det betyder att var och en har rätt att använda dessa språk hos statliga och tvåspråkiga kommunala myndigheter. Att få använda de båda inhemska språken är en grundläggande rättighet som garanteras i grundlagen. Syftet med lagen är att se till att både den finsk- och svenskspråkiga befolkningen har möjlighet att leva ett fullödigt liv på sitt eget språk

³ Enlig SAOB: mindre, avgränsat språkområde inne i ett område där annat eller andra språk talas

(Språklag 10§) (Finlex 2003a). Den gamla Språklagen från 1922 ersattes av en ny Språklag som trädde i kraft den 1 januari 2004.

”Lagen innebär inga nya språkliga rättigheter utan avsikten med den är att se till att de språkliga rättigheter som i grundlagen garanteras både finsk- och svenskspråkiga tillgodoses i praktiken. Nytt är att myndigheterna självmant skall se till att individens språkliga rättigheter tillgodoses utan att de behöver åberopas särskilt”. (Justitieministeriet 2009)

Bestämmelserna i språklagstiftningen kan konstateras vara symmetriska med hänsyn till de båda inhemska språken. Detta betyder i praktiken att ”den faktiska språkminoritetens ställning och rättigheter är desamma oberoende av om majoritetsspråket (eller det enda språket) i ämbetsdistriktet är svenska eller finska” (Kielilakikomitea 2000: 14). Den gällande Språklagen (Finlex 2003a) innefattar 43 paragrafer som innehåller de två inhemska språkens ställning och funktion i olika sammanhang. Vidare finns det Statsrådets förordning om yrkeshögskolor i vilken språkkunskaper tas upp i paragraf 8 (Finlex 2003b).

Enligt Kunta.net är kommunernas nuvarande språkförhållanden fastställda av Statsrådet till år 2012. Statsrådet fastställer kommunernas språkliga status för 10 år åt gången utgående från officiell befolkningsstatistik (Halonen 2010). Det som definierar kommuners språkliga status är registreringspråket av kommunens invånare. Detta förfarande har varit ett någorlunda tillförlitligt system, men på grund av språkligt blandade hushåll är systemet inte längre lika tillförlitligt som det varit tidigare. (Lojander-Visapää 2006: 270) Språkförhållandena i kommunerna finns på webbsidan Kunnat.net som baserar sig på Statistikcentralens uppgifter från 31.12.2010.

Tabell 4. Språkförhållandena i kommunerna 2010

Språklig indelning	Invånarantalet	Svenskspråkiga	Svenskspråkiga %	Antalet kommuner
Enspråkigt finska kommuner	3 675 693	14 671	0,4	287
Tvåspråkiga kommuner med finsk majoritet	1 514 936	140 015	9,2	18
Enspråkigt svenska kommuner	44 518	39 843	89,5	19
Tvåspråkiga kommuner, med svensk majoritet	140 129	96 624	69,0	12
Sammanlagt	5 375 276	291 153	5,4	336

I tabell 4 kan man se att skillnaden mellan de svenskspråkiga kommunernas antal och de tvåspråkiga kommunernas antal (49) jämfört med de finskspråkiga kommunernas antal (287) är märkvärdig. Emellertid bevisar det svenska språkets centralisation i Nyland, Åboland, Åland och Österbotten de två inhemska språkens betydelse på dessa orter (se bilaga 3). Sammanlagt finns det 30 tvåspråkiga kommuner i Finland vilka presenteras i bilaga 4. Det är dock intressant att i de tvåspråkiga kommunerna där finskan är i majoritet är antalet svenskspråkiga (9,2 %) nästan lika stor som de finskspråkigas antal (10,5 %) i de enspråkigt svenska kommunerna. Detta kan bland annat tolkas som en följd av parförhållanden över språkgränser.

Fast Finland är ett av de officiellt tvåspråkiga länderna i världen är det samtidigt ett av de mest språkligt homogena länderna i världen. Om detta bevittnar det faktum att över 90 % av befolkningen har finska som modersmål. Jämfört med grannlandet Sverige, som är ett enspråkigt land med cirka 9 miljoner invånare, har 2 miljoner invånare något annat språk än svenska som sitt modersmål. (Tandefelt 2001: 3) Av detta kan man dra de slutsatser som Tandefelt konstaterar i boken *Finländsk tvåspråkighet*: ”Fast ett samhälle är två- eller flerspråkigt betyder det inte att dess invånare är det” samtidigt som hon fortsätter ”om invånare i ett samhälle behärskar flera språk utesluter det inte att samhället ändå är enspråkigt” (Tandefelt 2001: 3, 7).

2.3.3 Skolkontext

Grundstrukturen för Finlands skolsystem utformades under autonomi. Efter att folkskoleväsendet formades år 1866 var det ett tvågrenat skolsystem som tog hand om befolkningens allmänbildande utbildning. Läroverket var mera teoretiskt orienterat medan folkskolan betonade mera det praktiska i livet och i arbetslivet. Eftersom läroverket var avsett för prästerskapets och ämbetsmannakårens barn ingick det rikligt med undervisning i främmande språk: svenska, tyska och engelska. Undervisning i språk ingick inte ursprungligen i folkskolans undervisning, men efter ändringar i folkskolelagen år 1964 var det möjligt att delta i undervisning i främmande språk också i folkskolan. (Kielilakikomitea 2000: 18)

År 1968 accepterade riksdagen lagen som möjliggjorde den 9 åriga grundskolan för alla. Skolförnyelsen förverkligades områdesvis under åren 1972–1977. Det var språkundervisning i det nya skolsystemet som väckte diskussion, men detta löstes med lagen om obligatorisk språkundervisning i två främmande språk av vilka ett skulle vara det andra inhemska språket. Enligt denna lag måste det andra inhemska språket, finska eller svenska, absolut ingå i grundskolans läroplan. Undervisning i andra främmande språk kan ordnas enligt undervisningsanstaltens möjligheter och val att erbjuda valfri undervisning i andra främmande språk så som tyska, franska och ryska. Lagen om språkundervisningen gör att läroplanen i Finland var mera språkbetonad än den Europeiska modellen före 1990-talet. (Kielilakikomitea 2000: 19–20)

Yrkehögskolornas primära uppgift kan sägas vara att utbilda experter för arbetslivets behov samt att reflektera de behov som den närliggande regionen och det omgivande samhället ställer på utbildningen. Bergroth (2007: 10) diskuterar i sin doktorsavhandling språkundervisningens roll i yrkehögskolor och hur detta tema har diskuterats mycket på grund av olikheterna inom undervisningen trots gemensamma rekommendationer. Detta antyder att det finns skillnader i principerna för hur språkstudierna genomförs vid olika yrkehögskolor för att uppnå de språkkrav som Statsrådets förordning om yrkehögskolorna ställer på studerande. Språkundervisning i de två inhemska språken anses inte vara lika strukturerad i yrkehögskolor som vid universiteten eftersom det är få yrkehögskolor som har liknande administrativa enheter för koordinering av språkundervisning som universiteten har. (Krogell-Haimi 2010: 13)

Enligt Krogell-Haimi (2010: 13) är språkundervisningen i grundskolan och gymnasiet största orsaken till studerandes otillräckliga språkkunskaper. Det finns också olikheter i hur lärare ser yrkehögskolornas krav på språkundervisning. En del upplever dem som en styrka medan ”andra ser inte språkstudierna lika viktiga och godkänner därför i vissa fall språkstudieprestationer som inte når godkänd nivå”. (Krogell-Haimi 2010: 13)

Detta kan vara problematiskt om man tänker på Statsrådets förordning om yrkehögskolor (Finlex 2003b) som paragrafen (8 §) nedan talar om:

En studerande skall i de studier som ingår i yrkeshögskoleexamen eller på annat sätt visa sig ha förvärvat 1) sådana kunskaper i finska och svenska som enligt lagen om de språkkunskaper, som krävs av offentligt anställda (424/2003) krävs för en tjänst inom ett tvåspråkigt ämbetsdistrikt för vilken högskoleexamen är ett krav, och som behövs med tanke på studerandens yrkesutövning och utveckling i yrkesmässigt avseende.

Enligt Krogell-Haimi (2010: 8) bör alla studerande vara kompetenta också för de statliga tjänster som ”kräver utmärkta språkkunskaper i majoritetsbefolkningens språk i ämbetsdistriktet (oftast finska) och nöjaktiga kunskaper i det andra språket (oftast svenska) eller för andra befattningar med behörighetsvillkor beträffande språk”.

På grund av de bristfälliga språkkunskaperna anser Grundlagsutskottet att exempelvis resurserna för svenskundervisningen kunde öka på alla skolnivåer (Krogell-Haimi 2010: 16). I Grundlagsutskottets betänkande 1/2010 uttrycks oron över lagens genomförande om de språkliga rättigheterna och därför anser man att det behövs långsiktiga insatser för att myndigheterna i verkligheten ska klara av att ge service också på svenska.

Diskussionen om språkkunskaper i de två inhemska språken är viktig med tanke på de lagbaserade språkliga rättigheterna. Man borde utveckla språkundervisningen inom olika utbildningsprogram till den nivå att den betjänar både lagen och den framtida expertens yrkesliv. Enlig Bergroth (2007: 10) har språkundervisningen i yrkeshögskolor som mål att få studerande att förstå betydelsen av språkkunskaper som en del av den yrkesmässiga helheten. Detta kommer också fram i Vasa sjukvårdsdistrikts språkprogram (2011: 4) där det sägs att ”det är viktigt att varje anställd omfattar tanken att vård som ges patienten på hennes eget modersmål utgör en del av vårdkvaliteten.” Bergroth (2007:10) säger också att kunskaper i de två inhemska språken är en naturlig del av yrkeskunskap där kunskap, färdigheter och social interaktion skapar experter.

2.3.4 Arbetslivskontext

I det moderna arbetslivet i Finland är tvåspråkighet eller kunskaper i de två inhemska språken en av de viktigaste komponenterna i de olika formerna av service som erbjuds

befolkningen. I Språklagen 35 § (Finlex 2003a) sägs följande om åtgärder för främjande av de språkliga rättigheterna:

[...] När förvaltningen organiseras skall en indelning i sinsemellan förenliga områden eftersträvas så att den finskspråkiga och den svenskspråkiga befolkningens möjligheter att erhålla tjänster på det egna språket tillgodoses enligt lika grunder [...].

Vidare i Språklagen (Finlex 2003a) i kapitel fem, Myndigheternas skyldighet att förverkliga språkliga rättigheter, i paragraf 23 sägs det följande om myndigheternas språkliga skyldighet:

Myndigheterna skall i sin verksamhet självant se till att individens språkliga rättigheter förverkligas i praktiken.

En tvåspråkig myndighet skall betjäna allmänheten på finska och svenska. Myndigheten skall både i sin service och i annan verksamhet utåt visa att den använder båda språken.

När en tvåspråkig myndighet tar kontakt med enskilda individer eller juridiska personer skall myndigheten använda deras eget språk, om den vet vilket det är eller utan oskäligt besvär kan få reda på det, eller använda både finska och svenska.

Enligt Krogell-Haimi (2010: 5) innebär paragraf 23 inom vårdbranschen att sjukhus ska ordna service som fungerar på lika villkor på finska och svenska och de är skyldiga att se till att det finns språkkunnig personal i alla skeden av vårdkedjan. Detta betyder från den anställdas synvinkel att på ett tvåspråkigt sjukhus ska man på eget initiativ tala patientens språk och får därmed inte be patienten byta språk.

Som botemedel till att inte hamna i en situation där Språklagen inte uppfylls i officiella kontexter nämner Krogell-Haimi (2010: 15) åtskilliga åtgärder av Statsrådet som bör tas i beaktande inom ledning, personalpolitik och övervakning. Hon nämner till exempel att serviceleverantören borde beakta den muntliga och skriftliga kundservicens kvalitet och funktion samt utreda servicekedjan ur språkets synvinkel (i praktiken kan detta betyda att utredningen visar vem som kan betjäna på vilket språk). Detta innebär också att man bör utreda vilka språkkunskaper som behövs i de olika arbetsuppgifterna samt upprätthålla personalens språkkunskaper genom tillräcklig språkundervisning och vid behov erbjuda språkundervisning till sådana personer som behöver det. För att kunna erbjuda en välfungerande service på de båda inhemska språken är det nödvändigt att utveckla modeller för rekrytering av ny personal för att garantera tillräckliga

språkkunskaper hos de som ansöker. Det gäller alltså att utveckla lämpliga utvärderingsmetoder för att reda ut hur nationalspråken tas i betraktande i kundservicen och i personalpolitiken.

Styfs (1997) undersökning om kommunikation och trivsel i tvåspråkiga sjukhus är ett bra exempel på Språklagens förverkligande i sjukhusmiljö. Hennes undersökning visar att betjäning på patienternas modersmål är ett av de viktigaste kvalitetskriterierna inom vården. Samtidigt är betjäning på patientens modersmål en av de mest kritiserade aspekterna i fråga om betjäning på sjukhus. Som en lösning på detta betonade både patienterna och personalen behovet av språkkurser. Behovet av språkkurser motiverades med behovet av att öka kunskapen om att kunna diskutera känsliga saker på rätt språklig nivå samt att kunna ta patienternas känslor bättre i beaktande. (Styf 1997: 86 – 88, 104 och 137)

Englunds (2009) undersökning inom den sociala sektorn presenterar också resultat gällande modersmålets betydelse i kontexter där personliga angelägenheter diskuteras. Eftersom de två inhemska språken har annorlunda status är det viktigt att respektera klientens modersmål och språkval också för att stöda den finlandssvenska språkkulturen. (Englund 2009: 73, 76, 82 – 83)

Vid Vasa centralsjukhus har man vidtagit åtgärder gällande de två inhemska språkens synlighet i det dagliga arbetet. Till Vasa sjukvårdsdistrikt hör 165 000 invånare varav cirka 45 % har finska som modersmål, 51 % har svenska som modersmål och de resterande 4 % har något annat modersmål än finska eller svenska (VCS 2011: 2). Också inom sjukhusets personal följer språkfördelningen samma linjer. Eftersom Vasa sjukvårdsdistrikt vill stöda sin personal att uppnå de gemensamma språkliga målen, det vill säga att vården ska ges på patientens eget modersmål, har det från och med år 2004 funnits en språklärare vid Vasa centralsjukhus som möjliggör personalen språkundervisning under arbetstid. (Hembesöket 2/2008)

2.3.5 Dagsaktuell debatt och nationellt strategiarbete

Den dagsaktuella debatten om de två inhemska språken var den ursprungliga motiveringen för mig att göra en undersökning i anslutning till de två inhemska språken. Också Kjell Herberts bok *"Detta svenska talande bättre folk... En dokumenterande innehållsanalys av språkdebatter i finsk huvudstadspress under åren 1984–1988"* inspirerade mig att börja följa diskussionen. Boken är en innehållsanalysbaserad undersökning om språkdebatter. Den baserar sig på artiklar, nyheter, notiser, intervjuer, ledare och insändare.

Det var förvånande att upptäcka hur liknande åsikterna från 1980-talet är i jämförelse med de som har uttalats nu 30 år senare. Till exempel följer rubriceringen samma linjer i den dagsaktuella debatten som den gjorde på 1980-talet: *Engelskan lämpar sig inte som nordiskt samarbetspråk* (16.3.1988) *Språkkampanj för att stärka nordisk gemenskap* (Vbl 7.5.2010) *Svenska språket valbart* (12.11.1985) *"EK vill avskaffa obligatorisk svenska* (Vbl 2.6.2010) *Svenska språket är en rikedom för Finland* (3.3.1988) och *Tvåspråkigheten är en resurs* (Vbl 10.11.2010) (Herberts 1988: 74, 116, 127).

I tidskriften *Språkbruk* skriver Forsskåhl om de konsekvenser som diskussionsformerna i fråga om de två inhemska språken har för samhället. Hon anser att det är viktigt att man deltar i diskussionen, men att man inte borde närma sig den gällande frågan i form av debatt utan genom förhandling. Hon beskriver förhandling på följande sätt: "I en förhandling strävar deltagarna först efter att identifiera en gemensam syn på målet och därefter arbetar de utifrån sina egna positioner mot det gemensamma målet." (Forsskåhl 2011: 31)

Som ett konkret exempel och en sammanfattning på den upphetsade diskussionen som pågår år 2011 betraktar jag artikeln som publicerades i *Vasabladet* den 10 mars 2011 med rubriken *Jag vill ha en nordisk syn tillbaka* och den på Folktingets webbsidor publicerade artikeln med rubriken *President Ahtisaari kräver krafttag* (den 9 mars 2011). Artiklarna handlar om ett nytt handlingsprogram för att stärka Finlands två nationalspråk. Handlingsprogrammet utarbetades av en styrgrupp som grundades av

Folktingets begäran våren 2010 och leddes av President Ahtisaari. Uppgiften för styrgruppen var att ”utarbete ett handlingsprogram för hur Finland ska förbli ett land med två levande nationalspråk” (Folktinget 2011).

Styrgruppen efterlyser i artikeln som publicerades på Folktingets sidor en långsiktig språkstrategi samt en konkret språkpolitisk handlingsplan för hur Finlands två nationalspråk ska stödas och utvecklas. De uttrycker också oro för de försämrade språkkunskaperna vilka kunde botas genom en förnyelse i läroplanen i vilka de kommunikativa kunskaperna i språkundervisningen skulle betonas. (Folktinget 2011) Konsekvenserna för eventuell avskaffning av obligatoriska språkstudier diskuteras också i *Noterat* spalten i *Språkbruk*. Enligt Palviainen (2011: 37) skulle detta bland annat förorsaka svårigheter att hitta språkligt kompetent personal inom olika områden.

Detta kan också tänkas vara styrgruppens bekymmer inom vårdbranschen. Patienternas språkliga rättigheter inom vården diskuteras nämligen kort i artikeln. Styrgruppen efterlyser en skärpt övervakning och uppföljning för att åtgärda de stora bristerna i de språkliga rättigheterna inom vården. De säger också att alla tvåspråkiga sjukvårdsdistrikt, men också kommunala social- och hälsovårdsenheter, bör ha ett eget språkprogram för hur dessa språkliga brister kan rättas. (Se mera i Folktinget 2011).

Beredningen av Vasa sjukvårdsdistrikts språkprogram inleddes av nämnden för minoritetsspråkets initiativ i slutet av 2010. På våren 2011 godkändes språkprogrammet, som till sin utformning stöder sjukvårdsdistriktets strategi. Språkprogrammet inriktar sig på fyra målområden: kunden, personalen, processer samt strukturer och ekonomi. I språkprogrammet finns det för varje målområde inskrivet dess tyngdpunktsområden, de centralaste målsättningarna och åtgärderna. (Se mera i Vasa sjukvårdsdistrikts broschyr *Språkprogram*).

Handlingsprogrammet, som utarbetades i ledning av President Ahtisaari, består sammanlagt av 25 åtgärdsförslag där alla samhällsnivåer från regering till invandrare tangeras. Handlingsprogrammet i sin helhet bevisar, enligt min åsikt, att de diskussioner som har pågått i flera år i media har nått en punkt där allvarliga och synliga åtgärder

krävs och behövs för att kunna trygga de språkliga rättigheterna både för minoriteten och majoriteten. Styrgruppen fortsätter sitt arbete år 2012 under ledning av statsminister Jyrki Katainen (Justitieministeriet 2011).

3 SAMHÄLLSBÄRANDE TVÅSPRÅKIGHET I LJUSET AV SOCIALT ERKÄNNANDE

I det här kapitlet kommer jag att redogöra för Honneths teori om *socialt erkännande* som används som utgångspunkt för kategoriseringen av mitt material. Eftersom teorin ursprungligen är skapad för att tolka och undersöka samhället och dess invånare i en större kontext kommer teorin att tillämpas med tanke på undersökningens syfte. Eftersom språk har i huvudsak en social funktion (Svensson 1998: 12) är Honneths teori ett lämpligt hjälpmedel för det ändamål som denna undersökning har det vill säga att undersöka förhållningssätten till de två inhemska språken.

Det *sociala* sammanhanget i den här undersökningen berör situationer där informanterna bemöter de två inhemska språken i det privata livet, i skolmiljön, i arbetsmiljön och i det omgivande samhället i samråd med andra människor. Termen *social* ska i den här kontexten förstås som någonting som sker mellan människor och någonting som berör samhället på den sociala nivån. Som term har *erkännande* olika betydelser beroende av den kontext där den används. I *Stora svensk-finska ordboken* (1982) kan man hitta till exempel två betydelser till ordet *erkännande*, nämligen *godkännande* och *medgivande*.

För att öppna tankesätten bakom teorin ger Heidegren flera exempel på att *bli erkänd* eller att *bli förvägrad erkännande* i sociala relationer. För denna undersökning kan följande typer av erkännande förväntas vara framträdande såväl på individnivå som gruppnivå: *att bli accepterad som jämlike, att bli förbisedd, stigmatiserad eller förnedrad för den man är.* (Heidegren 2003: 7)

Eftersom teorin är hämtad från filosofins och samhällsteoriernas värld, vilka inte är de mest framträdande vetenskapsgrenarna inom språkstudier, kommer jag att kort behandla bakgrunden till Honneths teori i avsnitt 3.1 för att sedan diskutera vidare i avsnitt 3.1 teorins uppbyggnad. Eftersom erkännande från andra människor är enligt Honneths teori en central del av utvecklingen av den egna identiteten (Jerlinder 2010: 37) kommer jag också att diskutera begreppet identitet och gruppidentitet i avsnitt 3.2.

3.1 Kritisk samhällsteori

Den kritiska samhällsteorin utvecklades ursprungligen i Frankfurt under 1920-talet. Honneth fungerade som assistent till Habermas som anses vara samtidens viktigaste och intressantaste samhällstänkare. Enligt Habermas skulle den kritiska samhällsteorin inte förhålla sig neutral till moraliska och etiska frågor utan tvärtom, det vill säga behandla viktiga frågor i människornas liv, alltså frågor som behandlar rätt och moral. (Månson 2010: 307, 312) När Honneth arbetade med Habermas började han utveckla sin egen teori om kritisk samhällsteori med ledmotivet kampen om *erkännande* vilket realiseras genom olika dimensioner (Heidegren 2003: 7–8).

Grundtanken i Honneths teori är att individen måste röna ett flerdimensionellt erkännande från andra människor för att kunna utveckla en personlig identitet eller positiv relation till sig själv. Detta tankesätt har använts till exempel i diskussioner kring multikulturalism med föreställningen ”att individer måste röna erkännande och respekt i sin ’skillnad’” (Honneth 2003: 92). De tre dimensionerna för erkännandet som Honneth utgår ifrån i sin teori är (1) våra primärrelationer, (2) våra relationer till andra och (3) värdegemenskap. Alla dessa dimensioner riktar sig till plikten om emotionell omsorg, likabehandling och solidaritet. Honneth är ute efter förpliktelsen att behandla andra människor på så sätt att han eller hon kan utveckla en positiv uppfattning om sig själv. (Heidegren 2003: 11–12) Honneth konstaterar dock att de olika moraliska och etiska plikterna, som människor har gentemot varandra, inte har någon harmonisk relation till varandra utan snarare kan relationen mellan förpliktelserna beskrivas vara mer eller mindre i ett spänningstillstånd (Heidegren 2003: 12). Å andra sidan handlar erkännande i de olika relationerna om ömsesidigt erkännande (Honneth 1995: 92).

I följande tabell presenteras Honneths teori om socialt erkännande i sin helhet. Eftersom jag kommer att utnyttja endast en del av teorin kommer jag att koncentrera mig på de tre nivåerna av erkännandet som jag har markerat med grå färg. Jag kommer också att fästa uppmärksamhet vid hur dessa nivåer blir synliga i mitt undersökningsmaterial.

Tabell 5. Erkännande enligt Honneth (1995)

The structure of relations of recognition			
Mode of recognition	emotional support	cognitive respect	social esteem
Dimension of personality	needs and emotions	moral responsibility	traits and abilities
Forms of recognition	primary relationships (love, friendship)	legal relations (rights)	community of value (solidarity)
Developmental potential	—	generalization, de-formalization	individualization, equalization
Practical relation-to-self	basic self-confidence	self-respect	self-esteem
Forms of disrespect	abuse and rape	denial of rights, exclusion	denigration, insult
Threatened component of personality	physical integrity	social integrity	‘honour’, dignity

Tabell 5 berör Honneths teori ur flera aspekter av mänsklighet. Jag kommer emellertid att diskutera erkännandet enbart i fråga om de två inhemska språken. Jerlinders (2010) redogörelse om Honneths teori har varit betydelsefull i tolkningen av erkännandets betydelse på de olika nivåerna som jag kommer att använda i analysen av mitt material.

Den första nivån av erkännandet betyder enligt Jerlinder att kunna vara sig själv tillsammans med andra, vilket enligt henne är mycket viktigt för ett grundläggande självförtroende. Om en person inte erkänns i de närmaste relationerna påverkas den psykiska integriteten samt individens självkänsla. Den andra nivån av erkännandet har att göra med den juridiska rättsäkerheten som vi har i egenskap av medborgare i samhället. Dessa juridiska rättigheter är också betydelsefulla för individens självrespekt. Erkännandet på den tredje nivån baserar sig på ”gruppers och samhällens solidariska värderingar om hur man ska vara (eller bete sig) för att passa in i gemenskapen” (Jerlinder 2010: 36). Enligt Jerlinder påpekar Honneth också att varje människa behöver

bli erkänd på alla dessa nivåer som verkar över flera olika arenor i samhället. (Jerlinder 2010: 36)

Jag kommer att använda teorin om socialt erkännande för att kategorisera mitt material. Erkännandets uttrycksformer i svaren kommer att betraktas genom dessa tre dimensioner: individdimensionen, rättsdimensionen och värddimensionen. Med hjälp frågorna som behandlar informanternas bakgrund kommer jag i enlighet med Honneths teori och Jerlinders tolkningar att betrakta erkännande på den första nivån. På den första nivån sker erkännandet i de nära och grundläggande språkrelationerna som individen har med familjen, nära vänner, eller med andra viktiga personer i den närmaste omgivningen. Erkännandet på den andra nivån, som handlar om individens plats i lagstiftning, betyder enligt Jerlinder (2010: 36) ”den juridiska rättsäkerheten som vi har i egenskap av medborgare i samhället och som spelar roll för individens självrespekt”. Den tredje nivån, som handlar om erkännandet på gruppnivå kommer jag att betrakta med hjälp av innehållsanalys i synnerhet i de öppna frågorna. Eftersom erkännande är en kvalitativ företeelse kommer analysen att basera sig på uttryck för positiva och negativa förhållningsätt i materialet.

3.2 Identitet och gruppidentitet

I kapitel 2 diskuterade jag språkets betydelse för människan, men identitet kan tänkas ha en lika stor betydelse för människan: Att skapa sig identitet är att man blir till en människa (omarbetad enligt Skutnabb-Kangas 1988: 42). De två grupperna i denna undersökning är den finskspråkiga majoriteten och den svenskspråkiga minoriteten. Tandefelt (2001: 15) beskriver träffande språkets betydelse för dessa gruppers identitet i citatet nedan:

För en minoritetsgrupp som finlandssvenskarna, vars tydligaste särdrag är *språket*, kommer acceptansen i praktiken i hög grad att vara beroende av individens språkfärdighet. En majoritetsgrupp som de finskspråkiga har s.a.s. råd att vara mer generösa och acceptera medlemmar vars finska språkbehärskning inte är perfekt. I praktiken visar det sig att bägge grupperna ändå är vad man kunde kalla *språkkänsliga*.

De två nivåerna av identitet är å andra sidan någorlunda nära varandra. Enligt Werndin (2010: 112) studerar man inom sociologi och psykologi ofta relationen mellan individ och grupp. Detta kan tolkas som att identitet är någonting som uppstår i socialt samspel med andra. Man måste dock ge rum för utvecklingen av de två nivåerna av identitet, det vill säga att människor bör betraktas i samhället som individer med individuell identitet samt som medlemmar av olika grupper där gruppens identitet också blir en del av den individuella identiteten.

Berglund (2007: 59, 60–61) utgår ifrån tre olika språkidentiteter, enspråkig-, tvåspråkig- och flerspråkig identitet, vilka enligt min åsikt beskriver också det finländska samhället. Hon diskuterar dessa identiteter på det individuella planet, men enligt min åsikt kan dessa språkliga identiteter också fungera som en identitetsmarkör för grupper. Som Werndin beskriver (2010: 112–113) är identitetskapandet på båda nivåerna under en ständig process, som tvingar till handlingar, positionering och ställningstagande, vilket i det här fallet kan betyda till exempel språkliga val i olika sociala situationer.

Identitet på det individuella planet är någonting som definierar för en själv vem man är. Man kan definiera sig själv bland annat enligt sina föräldrar, kön, hobbyer, utbildning, arbetsplats, det land som man bor i och med många fler bestämningar. Alla de olika bestämningarna utformar en individuell identitet vilken är under en ständig rörelse. Därför är det också viktigt att förstå identitet som en företeelse vilken inte blir fastslagen utan den förändras och utvecklas till olika riktningar enligt olika variabler. Variablerna påverkas av individens olika livssituationer. (Haglund 2004: 360) I fråga om identitet är det också viktigt att uppfatta att ingen människa äger bara en identitet utan man äger flera, vilket leder till att man beter sig olika i olika kontexter. Till exempel i skolmiljön kan individen identifiera sig i egenskap av lärare, elev eller förälder och enligt den egenskap som man har i den gällande miljön identifierar man sig också enligt den. (Werndin 2010: 113)

En grupp i samhället kan definieras som en samling av människor som sluter sig samman och på ett eller annat sätt markerar en gräns gentemot andra grupperingar

(Börestam & Huss 2001: 110). *Gruppidentitet* är någonting som man delar med de andra medlemmarna i gruppen samtidigt som en fungerande grupp accepterar också individens identitet (Tandefelt 2001: 15). De olika identitetsmarkeringarna för en grupp kan till exempel beröra ålder, kön, åsikter, socioekonomisk status, kultur, religion och språk vilket enligt Börestam och Huss (2001: 110–111) är en viktig identitetsmarkering i grupper. Också Aikio-Puoskari (2005: 91) instämmer med att språk är det mest centrala kriteriet för grupptillhörandet i det samiska och i de nordiska samhällena.

Språk i sig är en speciell identitetsmarkör på båda nivåerna eftersom kulturen bevaras och tolkas genom språk (Aikio-Puoskari 2005: 91). Detta kan anses vara som en viktig faktor för båda identitetsnivåerna i fråga om de två språkgrupperna. Om man vill bygga upp en stark identitet, både som individ men också som gruppmedlem av den finskspråkiga, svenskspråkiga eller tvåspråkiga befolkningen gäller det också att hålla fast vid och ta vara på det kulturella som dessa språk innefattar.

4 TILLGÅNG TILL TVÅ NATIONALSPRÅK UR VÅRDSTUDERANDES SYNVIKEL

I detta kapitel presenteras resultaten av analysen som belyser hur informanterna i denna undersökning förhåller sig till de två inhemska språken i det privata livet, i studierna, i det framtida yrkeslivet och i det finländska samhället i allmänhet. Som yrkeshögskolestuderande har dessa informanter deltagit i språkundervisning i det andra inhemska språket redan i grundskolan och dessa kunskaper har de kunnat fördjupa i den nuvarande läroanstalten. I och med ett yrkesval inom vårdbranschen har studerandena sannolikt också medvetet reflekterat över det egna förhållningssättet till de två inhemska språkens roll i det nuvarande och i det framtida livet.

I inledningsavsnittet presenterade jag undersökningens huvudsyfte som är att beskriva vårdstuderandes förhållningssätt till de två inhemska språken i utbildning, i det framtida arbetslivet och i det omgivande samhället. Med hjälp av de utvalda metoderna kommer jag att analysera det insamlade materialet från de tre deltagande yrkeshögskolorna.

Analysen av materialet baserar sig på informanternas språkliga bakgrund och därmed kommer undersökningsmetoderna att stöda undersökningens syfte i sin helhet. Den teoretiska ramen som presenterades i kapitel 2 har en dubbel funktion. För det första har den som uppgift att erbjuda en översikt över tvåspråkigheten i Finland samt diskutera vilka olika faktorer som medverkar till den språkliga situationen i dagens samhälle. För det andra fungerar teorin som en grund för resultaten och delvis som bakgrund till informanternas förhållningssätt till de två inhemska språken.

I avsnitt 4.1 ger jag först allmän bakgrundsinformation om skolorna i undersökningen och orterna var de befinner sig på. I de tre följande avsnitten presenteras resultaten utgående från de tre dimensionerna av erkännande: 4.2 individdimensionen, 4.3 rättsdimensionen och 4.4 värddimensionen. I avsnitt 4.5. presenteras analysen av de två inhemska språken i offentlig debatt utgående från informanternas kommentarer och avslutningsvis sammanfattas resultaten i avsnitt 4.6.

4.1 Bakgrundsinformation

De två inhemska språken kan upplevas olika i olika delar av Finland och därför var det motiverat att välja informanter från olika yrkeshögskolor. Detta gör att förhållningssätten till de två inhemska språken kan diskuteras också i en mera omfattande kontext. De tre yrkeshögskolorna som valdes till undersökningen liknar varandra i fråga om utbildningsprogram inom vården, men skiljer sig åt i den språkliga profilen. En sammanträffande faktor mellan de två valda orterna är likheten i invånarantalet (se tabell 6 nedan).

Frågeformuläret som skickades till skolorna resulterade i sammanlagt 137 svar. Svarsfördelningen mellan skolorna är 25 (18,2 %) svar från Rovaniemen ammattikorkeakoulu, 51 (37,2 %) svar från Vasa yrkeshögskola och 61 (44,5 %) svar från Yrkeshögskolan Novia. Jag kommer i fortsättningen att presentera resultaten i procent så att skillnaderna och likheterna mellan grupperna kan jämföras. Därmed är det viktigt att beakta gruppernas olikheter i antalet informanter bakom procentantalen. Jag kommer också att använda förkortningar RAMK, VAMK och NOVIA när jag hänvisar till informantgrupperna.

Skillnaden i antalet svar mellan kvinnliga och manliga informanter kan beskrivas vara stor eftersom endast 12 (8,8 %) män och 125 kvinnor (91,2 %) har besvarat frågeformuläret. Det var förvånande att antalet manliga informanter per skola blev det samma, nämligen fyra män från varje yrkeshögskola. Fördelningen mellan könen kan också tänkas berätta om branschens kvinnodominans. På grund av detta kommer jag att hänvisa till alla informanterna med pronomenet *hon*. Genomsnittsåldern hos informanterna är 27 år, den yngsta informanten är 20 år och den äldsta informanten är 59 år.

Rovaniemen ammattikorkeakoulu (RAMK) kan lokaliseras i norra Finland och är en enspråkigt finsk skola på en finsk ort. Sammanlagt finns det 3000 studerande och en personal på 250 personer. RAMK erbjuder 11 finskspråkiga och 3 engelskspråkiga utbildningar. De två andra yrkeshögskolorna, Vasa yrkeshögskola (VAMK) och

Yrkeshögskola Novia (NOVIA) finns i västra Finland på en tvåspråkig ort. I VAMK finns det 3600 studerande och personalen består av 300 personer. Vid VAMK kan man utbilda sig till ingenjör, tradenom, sjukskötare, socionom, hälsovårdare och restonom och man kan studera på finska, svenska och engelska. Vasa yrkeshögskola profilerar sig som en finskspråkig yrkeshögskola. Den största svenskspråkiga Yrkeshögskolan Novia har 4000 studerande och en personal som består av 400 personer. NOVIA erbjuder 24 olika utbildningar varav 5 tillhör vårdbranschen. Yrkeshögskolan Novia profilerar sig som en svenskspråkig yrkeshögskola. (Mera information om skolorna kan hittas på deras hemsidor: ramk.fi, puv.fi och novia.fi). Det som är gemensamt för de tre skolorna är att alla erbjuder utbildning inom vården samt att undervisning ges också på engelska inom de internationellt inriktade utbildningsprogrammen. I tabell 6 nedan har jag ytterligare sammanställt information om de två kommunerna där skolorna ligger.

Tabell 6. Den språkliga indelningen i Vasa och Rovaniemi (Kunnat.net)

Kommun och språklig indelning	Invånarantalet	Svenskspråkiga f	Svenskspråkiga %
Rovaniemi: Enspråkig finsk kommun	60 090	93	0,1
Vasa: Tvåspråkig kommun, majoritetsspråket finska	59 587	14 669	24,7

Tabell 6 visar att skillnaden i invånarantal mellan Rovaniemi och Vasa är cirka 500 invånare. Andelen svenskspråkiga utgör största skillnaden mellan kommunerna i tabellen: I Rovaniemi är andelen svenskspråkiga 0,1 % medan andelen svenskspråkiga i Vasa är 24,7 %. Siffrorna visar att Rovaniemi är en enspråkig finsk kommun medan Vasa är en tvåspråkig kommun med finska som majoritetsspråk. Eftersom 24,7 % av invånarna i Vasa har svenska som modersmål är det intressant att i figur 3 se hur tvåspråkigheten syns i mitt material.

Tabell 7. Modersmålsfördelningen mellan informanterna

Modersmål	RAMK	VAMK	NOVIA
finska	100,0 %	98,0 %	9,8 %
svenska		2,0 %	86,9 %
finska och svenska			3,3 %

I RAMK har alla studerande finska som modersmål medan det i de två övriga skolorna finns mera språklig variation i fråga om modersmålet. I VAMK är det 2 % som har svenska som modersmål samtidigt som 9,8 % av informanterna i NOVIA har finska som modersmål och 3,3 % kan räknas som tvåspråkiga enligt svaren i frågeformuläret. Modersmålsvariationen är större i den svenskspråkiga yrkeshögskolan i Vaså (13,1 % av informanterna har inte svenska som modersmål) jämfört med den finskspråkiga yrkeshögskolan i Vaså (2,0 % har inte finska som modersmål).

Denna ”modersmålsblandning” i de två skolorna i Vaså kan för det första förklaras utgående från *språkkvotssystemet* som existerar i finländska högskolor. Det betyder i praktiken att man som finsk- eller svenskspråkig har möjlighet att ansöka om studieplats både i finskspråkiga och i svenskspråkiga högskolor – dock med den förutsättningen att studeranden kan intyga sig behärska skolans undervisningsspråk tillräckligt bra. För det andra kan man tänka sig att modersmålsblandningen kan förklaras med individuell tvåspråkighet som möjliggör att man som tvåspråkig kan välja undervisningsanstalt efter gymnasiet utgående från andra faktorer än språket. För det tredje antar jag dock rent hypotetiskt att det är vanligare att en tvåspråkig person väljer en svenskspråkig skola där det kan tänkas vara flera tvåspråkiga studerande.

Dessa resultat ger också anledning till antaganden om att förhållningssätten i de tre skolorna skiljer sig åt i fråga om de två inhemska språkens status i livsmiljön. Förhållningssätten bland informanterna från RAMK kan reflekteras utgående från svenskans ställning som ett arbetspråk, som behövs mera sporadiskt, medan förhållningssätten bland informanterna från VAMK och NOVIA kan reflekteras utgående från de två inhemska språkens mera personliga och närliggande betydelse.

Med detta resonemang om bakgrundsinformationen har jag velat upplysa den språkliga kontexten som informanternas förhållningssätt till de två inhemska språken kan tänkas bygga på. Eftersom svarsfördelningen är tämligen stor mellan skolorna kan undersökningens resultat inte generaliseras utan ska betraktas inom ramen för denna undersökning. Också jämförelsen mellan grupperna bör tolkas med försiktighet i enlighet med undersökningens omfattning och med hänsyn till svarsfördelningen.

4.2 Individdimensionen

De tre dimensionerna som diskuteras i analysen på individnivå berör individen både på den individuella nivån så som på gruppnivån. Erkännandets framträdande i hemmiljön, i skolmiljön, i sociala möten med vänner och i arbetslivet är av intresse i resultaten. Erkännandet kommer därmed att betraktas både som en underliggande faktor och som en tydligt framträdande faktor.

Analysen av materialet inom individdimensionen baserar sig på de frågor i frågeformuläret som berör de individuella faktorerna hos informanterna. Inledningsvis har jag presenterat resultaten angående svarsfördelningen samt den språkliga fördelningen bland informanterna enligt det officiella modersmålet (tabell 1 och tabell 7 ovan). Med hjälp av analysen på den individuella nivån kommer jag att fördjupa analysen av resultaten i tabell 7, vilket sammanfattar resultaten från fråga nummer 3. Därmed fördjupar jag förståelsen om informanternas språkliga bakgrund som utreddes med hjälp av frågorna nummer 4 och 5. (Se bilaga 2). I avsnitten nedan (4.2.1–4.2.3) redogör jag för resultaten för analysen av svaren på frågorna 4 och 5. Eftersom fråga nummer 4 innehöll sex olika språkmiljöer har jag delat in analysen i de tre följande avsnitten.

4.2.1. De två inhemska språken i hemmet

I fråga nummer 3 fick informanterna ange sitt modersmål enligt två angivna alternativ: finska och svenska. Det var även möjligt att ange något annat modersmål. När man betraktar resultaten utgående från det officiella registreringssystemet, det vill säga modersmålet finska eller svenska, framgår det av svaren att 59,9 % av informanterna har finska som modersmål och 40,1 % har svenska som modersmål. Emellertid om man betraktar resultaten utgående från möjligheten att ange något annat modersmål är det intressant att märka att två informanter hade tolkat detta som en möjlighet att berätta om sin tvåspråkighet. Svaren i exempel 1 och 2 visar att det inte alltid är så entydigt vilket språk man upplever som sitt modersmål:

Ex. 1 *finska och svenska, jag är tvåspråkig* (N16)

Ex. 2 *finska, officiellt svenska* (N103)

I den elektroniska blanketten var det möjligt att besvara frågan genom att välja enbart finska eller svenska, men möjligheten att ange något annat modersmål fungerade som en öppen fråga vilket betyder att informanterna kunde formulera svaret fritt. I exemplen ovan har jag markerat två informanters svar på den öppna frågan med kursiv (utan fetstil). Första svaret kan tolkas i enlighet med Berglunds (2008) undersökning där det framkom att man oftast definierar modersmålet enligt det registrerade språket, det vill säga att man ”accepterar” det registrerade språket som definition för sitt modersmål. Det andra svaret är strider dock mot Berglunds resultat och bör därför betraktas ur andra definitions-kriterier som till exempel kunskap eller identifiering (se tabell 3).

Eftersom det inte är möjligt att registrera sig som tvåspråkig, och svaren ovan visar att frågan om ens modersmål kan vara mer flerdimensionell än endimensionell, kunde jag inte nöja mig med en endimensionell fråga gällande informanternas språkliga bakgrund. Därför upplevde jag fråga nummer 4 som ett nödvändigt tillägg för att kunna utreda informanternas språkprofil grundligare. Syftet med analysen av fråga nummer 4 är inte att definiera informanterna som tvåspråkiga utan att visa att informationen gällande

informanternas modersmål kan eventuellt dölja verkligheten om de två inhemska språkens användning i det vardagslivsbaserade språkbruket.

I de följande tabellerna illustreras de två inhemska språkens roll i informanternas hemmiljö, med vänner, i arbetslivet, i grundskolan och i de nuvarande studierna. Jag har valt att avstå från att gruppera informanterna enligt modersmål eftersom intresset i den här undersökningen ligger mera på gruppnivå och i skillnaderna mellan informantgrupperna från respektive skolorna.

I tabell 8 presenteras resultaten av språkanvändningen i barndomshemmet och i det nuvarande hemmet. Det visar sig att variationen i språkanvändningen gällande de två inhemska språken är störst bland informantgruppen NOVIA, både vad gäller språkanvändningen i barndomshemmet och i det nuvarande hemmet. Emellertid förekommer användning av svenska i hemmiljön också bland informantgrupperna RAMK och VAMK även om endast en informant bland dessa två grupper angav svenska som sitt modersmål.

Tabell 8. De två inhemska språkens användning i barndomshemmet och i det nuvarande hemmet

4. I vilken utsträckning använder du/har du använt finska och svenska i följande sammanhang?		Endast finska	Mest finska, även svenska	Lika mycket finska som svenska	Mest svenska, även finska	Endast svenska
I barndomshemmet	RAMK	92,0 %	8,0 %			
	VAMK	92,1 %	5,9 %	2,0 %		
	NOVIA	8,2 %	3,3 %	4,9 %	8,2 %	75,4 %
I det nuvarande hemmet	RAMK	92,0 %	8,0 %			
	VAMK	80,4 %	13,7 %	5,9 %		
	NOVIA	11,5 %	3,3 %	4,9 %	18,0 %	62,3 %

Det är intressant att de två inhemska språkens användning bland informanterna i grupp RAMK förhåller sig som stabila i det förflutna och i dagsläget medan användningen av dessa två språk har förändrats hos grupperna VAMK och NOVIA i jämförelse mellan de två hemmiljöerna. Hos informantgrupperna RAMK och VAMK kan man se en tydlig minskning av enspråkiga hem från barndomshemmet till det nuvarande hemmet. Informanterna behövde inte beskriva vad de ansåg med att man *även* har använt finska/svenska hemma och därför är det svårt att ta ställning till kvantiteten av det andra inhemska språkets användning. Jag anser att det ändå är överraskande att 8,0 % av informanterna i grupp RAMK har *även* haft svenska som "hemspråk".

Emellertid behövde informanterna inte ange hur de har tolkat *de två inhemska språkens användning* i hemmiljön. Det vill säga att svar på frågor om de två inhemska språkens användning grundar sig på olika erfarenheter i barndomshemmet och i det nuvarande hemmet. Det andra inhemska språkets användning i barndomshemmet kan ha förekommit till exempel i samband med besök av en svensk- eller finskspråkig släkting eller i det nuvarande hemmet kan de vara sambons modersmål som utformar användningen av det andra inhemska språket. Därför bör resultaten i tabell 8 ses som informanternas upplevelser om det andra inhemska språkets närvaro i hemmiljön.

När man jämför de finskspråkigas (VAMK) och svenskspråkigas (NOVIA) "enspråkighet", är det enligt svarsfördelningen i de angivna alternativen de svenskspråkiga som visar en större variation i användningen av de två inhemska språken: i grupp VAMK är det 5,9 % som har haft *mest finska, även svenska* och 2,0 % har haft *lika mycket finska som svenska* i barndomshemmen, medan respektive resultat är 13,7 % och 5,9 % i det nuvarande hemmet. I grupp NOVIA är det 3,3 % av informanterna som har haft *mest finska, även svenska*, 4,9 % av informanterna har haft *lika mycket finska som svenska* och 8,2 % har haft *mest svenska, även finska* i barndomshemmet. I de nuvarande hemmen ser användningen av de två inhemska språken likadan ut som den gjorde i barndomshemmet hos grupp NOVIA, dock har det skett en tydlig ökning (från 8,2 % till 18,0 %) av hem där det används *mest svenska, även finska*.

Andelen enspråkigt finskspråkiga barndomshem i grupp NOVIA kan kännas förvånande i jämförelse med att inga enspråkigt svenskspråkiga hem framkom bland grupp VAMK. Detta resultat förklaras med att procentandelen för *endast finska* i fråga om språkanvändningen i barndomshemmet i grupp NOVIA består av svaren från informanterna som hade angett finska som sitt modersmål. Det var en informant (2,0 %) i grupp VAMK som angav svenska som sitt modersmål. Hon uppgav användningen av de två inhemska språken genom alternativet *lika mycket finska som svenska*, det vill säga att hennes barndomshem kan tolkas som tvåspråkigt. Att 11,5 % av informanterna i grupp NOVIA anger sig använda endast finska i det nuvarande hemmet (varav 8,2 % har finska som modersmål) betyder att enstaka informanter från grupp NOVIA inte använder sitt eget modersmål hemma.

Med tanke på att informantgrupperna VAMK och NOVIA representerar invånare från en tvåspråkig kommun där majoritetens (cirka 75 %) modersmål är finska, är det intressant att 24,6 % av barndomshemmen (se också tabell 6: svenskspråkigas andel i Vasa) och 37,7 % av de nuvarande hemmen har en mer eller mindre starkare anknytning (*även finska – enbart finska*) till finskan i fråga om språkanvändningen hemma. Det är också intressant att 62,3 % av de nuvarande hemmen använder *endast svenska* då andelen i barndomshemmen var 75,4 %. Detta kan tänkas beskriva också hur tvåspråkigheten syns i praktiken samt att resultaten också stöder Tandefelts (2001:12) resultat om en ökning av exogama parförhållanden som har blivit allt vanligare sedan början av 1970-talet.

”De tvåspråkigas” antal ökar märkvärdigt när man jämför användningen av de två inhemska språken i barndomshemmet med användningen av de två inhemska språken i det nuvarande hemmet. Om man utesluter de enspråkiga hemmen (*endast finska/svenska*) är det sammanlagt 15,9 % av barndomshemmen och 27,6 % av de nuvarande hemmen som kan tolkas som ”tvåspråkiga” bland grupperna RAMK och VAMK och 16,4 % av barndomshemmen och 26,2 % av de nuvarande hemmen hos gruppen NOVIA som kan tolkas som ”tvåspråkiga”. Citationstecknen används här för att inte ge intrycket att detta resultat skulle räcka till för att definiera ett hem som tvåspråkigt.

4.2.2. De två inhemska språken i skolmiljön

Informanterna behövde inte ange på vilken årskurs de har påbörjat språkstudierna i grundskolan och de behövde inte heller beskriva språkstudierna i den nuvarande skolan. Resultaten berättar därför mer om den aktuella användningen av de två inhemska språken i dessa kontexter och om informanternas egna upplevelser om språkstudierna. Det är inte väsentligt i denna underökning att veta hur länge eller hur mycket informanterna har studerat språk och därför ska man inte betrakta resultaten i tabell 9 kvantitativt utan de ska tolkas utgående från en kvalitativ bedömning. Resultaten i tabell 9 berättar snarare om informanternas upplevelser och identifiering av de två inhemska språkens synlighet i studierna. Därutöver berättar de om hur de två inhemska språkens roll i studierna fungerar som en länk till de två inhemska språkens erkännande som en viktig del av det framtida arbetslivet.

Tabell 9. De två inhemska språken i grundskolan och i nuvarande studier

4. I vilken utsträckning använder du/har du använt finska och svenska i följande sammanhang?		Endast finska	Mest finska, även svenska	Lika mycket finska som svenska	Mest svenska, även finska	Endast svenska
I grundskolan	RAMK	64,0 %	36,0 %			
	VAMK	72,5 %	25,5 %		2,0 %	
	NOVIA	4,9 %	1,6 %	1,6 %	29,5 %	62,4 %
I nuvarande studier	RAMK	68,0 %	32,0 %			
	VAMK	21,5 %	76,5 %	2,0 %		
	NOVIA			4,9 %	42,6 %	52,5 %

När man betraktar de i majoriteten finskspråkiga grupperna RAMK och VAMK kommer det tydligt fram att majoriteten (64,0 % respektive 72,5 %) har använt finska i grundskolan. Det är dock intressant att flera i grupp RAMK, en dryg tredjedel, och en

fjärdedel i grupp VAMK har upplevt sig använda *även svenska* i grundskolan. Man kan anta att resonemanget kring dessa svar grundar sig på obligatoriska språkkurser. Men eftersom informanternas upplevelser om användningen av de två inhemska språken var av intresse ger dessa resultat en intressant uppfattning om informanternas upplevelser om de två inhemska språkens användning i grundskolan. I grupp NOVIA är det en tydlig majoritet (62,4 %) som har använt svenska i grundskolan medan en tredjedel (29,5 %) upplever att *även finska* har använts i grundskolan. De informanter som i grupp NOVIA angav finska som sitt modersmål står bakom resultaten för *endast finska, mest finska, även svenska* och *lika mycket finska som svenska*. Det visar sig därmed att föräldrarna har valt skolspråket enligt barnens modersmål.

Upplevelserna om användningen av de två inhemska språken i de nuvarande studierna ökar bland grupperna VAMK och NOVIA medan resultaten i grupp RAMK liknar resultaten på grundskolenivån. Det är hela 76,5 % i grupp VAMK som upplever att man använder *mest finska, även svenska* och i grupp NOVIA är det 42,6 % av informanterna som upplever att man använder *mest svenska, även finska* i de nuvarande studierna. Däremot är det 21,5 % i grupp VAMK som upplever att man använder *endast finska* medan i grupp NOVIA är det hälften (52,5 %) som upplever att man använder *enbart svenska* i de nuvarande studierna. En liten andel i grupperna VAMK och NOVIA upplever att de två inhemska språken används lika mycket (2,0 % respektive 4,9 %).

Eftersom det inte kommer fram i svaren vilken typ av resonemang som finns bakom dessa svar kan man tolka dessa resultat till exempel utgående från informanternas schema under materialinsamlingen. Schemat kunde vid det här tillfället innefatta bland annat obligatoriska språkkurser i det andra inhemska språket eller arbetspraktik där de två inhemska språken var i aktivt bruk. Också tvåspråkiga skolkompisar eller att man i allmänhet i undervisningen drar paralleller till det andra inhemska språkets användning i arbetslivet kan ha påverkat på informanternas svar. Dessa resultat kan upplevas som gynnsamma med tanke på de i teoridelen diskuterade angelägenheterna gällande de två inhemska språkens roll i undervisningen i yrkeshögskolorna och i fråga om informanternas framtida behov av språkkunskaper i arbetslivet det, vill säga den språkliga plikten gentemot de två inhemska språken som vårdpersonalen har.

4.2.3 De två inhemska språken med vänner och i arbetslivet

Det privata livet begränsas inte bara till umgänget med familjemedlemmar utan relationerna utanför hemmet utformar en stor del av det sociala livet för individen. Också arbetsplatsen kan upplevas som en social omgivning där man både betjänar sina kunder och spenderar tid med sina kollegor. Det hur man som individ använder de två inhemska språken kan också tänkas beskriva ens förhållningssätt till dessa språk. Som följande kommer jag att behandla de två inhemska språkens användning med vänner och i arbetslivet.

I tabell 10 har jag sammanställt resultaten av de två inhemska språkens användning utgående från två grupperingar. Först presenteras resultaten utgående från modersmålfördelningen. I de tre deltagande skolorna var det sammanlagt 82 informanter med finska som modersmål och 55 informanter med svenska som modersmål. Efter det presenteras svarsfördelningen mellan de tre informantgrupperna från de olika skolorna

Tabell 10. Användningen av de två inhemska språken med vänner

4. I vilken utsträckning använder du/har använt finska och svenska i följande sammanhang?		Endast finska	Mest finska, även svenska	Lika mycket finska som svenska	Mest svenska, även finska	Endast svenska
Med vänner	fi	62,2 %	29,3 %	8,5 %		
	sv		5,4 %	9,1 %	36,4 %	49,1 %
	RAMK	72,0 %	28,0 %			
	VAMK	62,7 %	27,5 %	9,8 %		
	NOVIA	1,6 %	9,8 %	11,5 %	32,8 %	44,3 %

När man betraktar resultaten utgående från modersmålet är det intressant att se att cirka 40 % av de finskspråkiga informanterna använder också det andra inhemska språket med sina vänner medan hälften av de svenskspråkiga informanterna använder finska i mer eller mindre utsträckning med sina vänner. Dock använder över en tredjedel av informanterna i grupp NOVIA *mest svenska, även finska* samtidigt som lite under en tredjedel av de finskspråkiga använder *mest finska, även svenska* med sina vänner. Språkligt jämlika vänskapsrelationer uppges vara 8,5 % hos finskspråkiga och 9,1 % hos svenskspråkiga informanter.

Hos grupperna RAMK och VAMK förhåller resultaten sig nästan identiska då man betraktar dem på gruppnivå. Skillnaden kommer fram i de ”tvåspråkigt” jämlika vänskapsrelationerna vilka enligt dessa resultat förekommer enbart på den tvåspråkiga orten. Jag anser det dock vara överraskande att nästan en tredjedel av informanterna i grupp RAMK använder *även svenska* med sina vänner. Man kunde dock förvänta sig att användningen av det andra inhemska språket bland informanterna i grupp VAMK (*även svenska*) och NOVIA (*även finska*) skulle fördela sig mera än i grupp RAMK. Variation är dock störst i gruppen NOVIA.

En av informanterna (1,6 %) i grupp NOVIA använder enbart finska med sina vänner vilket är intressant. Hon angav också att hennes barndomshem var enspråkigt finskspråkigt. Cirka en tiondedel använder *mest finska, även svenska* medan en lite större andel anger sig använda de två språken lika mycket. Trots detta använder dock majoriteten också i grupp NOVIA huvudsakligen svenska med sina vänner. Av dessa resultat kan man dra den slutsatsen att de två inhemska språken förekommer i vänskapsrelationer på de båda studieorterna. Det är dock svårt att bedöma på vilken nivå, hur mycket och i vilka situationer det andra inhemska språket används i dessa vänskapsrelationer där bägge språken framträder. Dessa resultat i samband med resultaten om språkanvändningen hemma förstärker också de två inhemska språkens erkännande på den individuella nivån.

Som det nämndes tidigare består det sociala i arbetslivet av två delar: betjäning av kunder och växelverkan med kollegor. Eftersom informanterna inte behövde berätta var

de arbetar eller har arbetat bör man betrakta resultaten i tabellen nedan mera som en generell bild av de två inhemska språkens användning i arbetslivet. Man kan däremot anta att en del av informanterna har sannolikt utgått ifrån arbetserfarenheter inom vårdbranschen men också andra arbetserfarenheter kan finnas bakom svaren.

Tabell 11. De två inhemska språken i arbetslivet

4. I vilken utsträckning använder du/har du använt finska och svenska i följande sammanhang?		Endast finska	Mest finska, även svenska	Lika mycket finska som svenska	Mest svenska, även finska	Endast svenska
I arbetet	RAMK	64,0 %	36,0 %			
	VAMK	19,6 %	60,8 %	15,7 %	3,9 %	
	NOVIA	4,9 %	13,1 %	27,9 %	42,6 %	11,5 %

Resultaten i tabell 11 visar för det första att fastän det bara var 0,1 % av befolkningen som hade svenska som modersmål i den enspråkiga kommunen upplevs användningen av det andra inhemska språket som närvarande i arbetslivet av 36,0 % av informanterna. För det andra förfaller det inte överraskande att enbart 19,6 % av gruppen VAMK och 11,5 % av grupp NOVIA upplever att man använder endast ett av de inhemska språken i arbetslivet. Dessa siffror visar tydligt att det handlar om en tvåspråkig ort. Största delen av informanterna i grupperna VAMK och NOVIA anser dock att man huvudsakligen använder sitt modersmål (*endast/mest finska/svenska*) i arbetslivet men även det andra inhemska språket behövs.

Användningen av de två inhemska språken upplevs vara kvantitativt lika mycket hos 15,7 % av informanterna i grupp VAMK och hos 27,9 % av informanterna i grupp NOVIA. Däremot är det bara 13,1 % av informanterna i grupp NOVIA och 3,9 % av informanterna i grupp VAMK som upplever sig använda det andra inhemska språket mera jämfört med sitt eget modersmål. De 4,9 % av informanterna i grupp NOVIA som

anger sig använda endast finska i arbetet består av två finskspråkiga informanter och av en svenskspråkig informant. Även om det är fråga om en liten andel av informanter som upplever sig använda enbart finska i arbetslivet upplever jag detta å andra sidan överraskande. Det är dock svårt att analysera orsaken till denna enspråkighet eftersom kunskap om informanternas resonemang bakom svaren inte finns.

Med tanke på att det var enbart två informanter som nämnde finskan och svenskan som likvärdiga i fråga om modersmålet är resultaten ovan mera beskrivande i fråga om de två inhemska språkens roll på individnivå. Resultaten ger också en annorlunda bild av informanternas språkbruk jämfört med vad informanternas modersmålfördelning antydde. I ljuset av dessa resultat finns det fler informanter vars vardag tycks vara tvåspråkig i jämförelse med de två informanter som kunde tolkas som tvåspråkiga utgående från deras svar på fråga nummer 3. (Se exempel 1 och 2). Men eftersom syftet inte i denna undersökning är att koncentrera på informanternas språkliga identitet, kan dessa resultat tolkas som en positiv bild av informanternas förhållningssätt till de två inhemska språken.

4.3 Rättsdimensionen

I enlighet med Jerlinders (2010: 36) tolkningar om rättsdimensionen i Honneths teori kommer jag att i detta avsnitt diskutera aspekter berörande de språkliga rättigheterna som individerna i Finland har. Med tanke på vårdsektorn är det viktigt att man blir förstådd, det vill säga att kommunikationen mellan patienten och personalen fungerar. Samtidigt borde inte språket påverka vårdens kvalitet utan den skall vara på samma kvalitetsnivå för alla patienter oberoende av språket. Detta är någonting som Språklagen (10 § och 23 §) (Finlex 2003a) i sig garanterar för alla och i praktiken borde anställda på ett (tvåspråkigt) sjukhus på eget initiativ tala patientens språk och inte be patienten byta språk. Samtidigt ska (tvåspråkiga) sjukhus ordna service som fungerar på lika villkor på finska och svenska, det vill säga att man ser till att det finns språkkunnig personal i alla skeden av vårdkedjan. (Krogell-Haimi 2010:5)

Jag kommer att betrakta rättsdimensionen mera på gruppnivå än på den individuella nivån. För att de språkliga rättigheterna skulle kunna förverkligas i samhället behövs det medel för att alla ska kunna lära sig de två inhemska språken och upprätthålla de uppnådda språkkunskaperna. Därför kommer jag att närma mig rättsnivån utgående från informanternas upplevelser om de egna språkkunskaperna och språkkursernas innehåll i den nuvarande skolan.

4.3.1 Kunskaper i det andra inhemska språket

Med *språkkompetens* eller *språkfärdighet* syftar man oftast på läsförmåga, skrivförmåga, förmågan att förstå och förmågan att tala. De två första kallar man för skriftliga färdigheter och de två sista kallar man för muntliga färdigheter. Vidare gör man ännu en uppdelning mellan receptiva (mottagande) och produktiva kunskaper. (Se figur 3.) (Skutnabb-Kangas 1981: 35)

	Produktiv	Receptiv
Skriftlig	LÄSA	SKRIVA
Muntlig	FÖRSTÅ	TALA

Figur 3. Fyra delkompetenser

Med hjälp av dessa delkompetenser och den Europeiska referensramen för språk (2008) utformades fråga nummer 5 med syftet att utreda informanternas språkkunskaper. Fråga nummer 5 består därmed av fem frågor vilka på olika sätt berör de fyra delkompetenserna I tabellen har jag markerat de nedan presenterade frågorna med bokstäverna a. – e.:

- a. Jag kan förstå radio- och tv-program om dagsaktuella ämnen om mina egna intressen. (Förståelse)

- b. Jag kan utan förberedelser delta i samtal om välbekanta ämnen. (Tal)
- c. Jag kan förstå huvudinnehållet i tydligt tal om teman inom vårdbranschen. (Förståelse)
- d. Jag kan förstå huvudinnehållet i texter som gäller vårdbranschen. (Läsa)
- e. Jag kan skriva sammanhängande text inom vårdbranschen. (Skriva)

Som utgångspunkt i de fem frågorna var både allmänna språkkunskaper (a. och b.) och ämnesspecifik språkbehärskning inom vården (c. – e.). Informanterna fick besvara frågorna med hjälp av en graderad skala som finns till vänster i tabell 12.

Tabell 12. Språkkunskaperna i finska/svenska

5. Hur bra anser du dig kunna det andra inhemska språket?						
		a.	b.	c.	d.	e.
Klarar av utmärkt	AfR	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
	BfV	12 %	14 %	24 %	22 %	8 %
	CsN	33 %	29 %	33 %	25 %	18 %
Klarar av bra	AfR	16 %	8 %	24 %	32 %	0 %
	BfV	24 %	22 %	34 %	36 %	18 %
	CsN	31 %	24 %	36 %	40 %	15 %
Klarar av tillfredsställande	AfR	76 %	64 %	64 %	64 %	64 %
	BfV	58 %	52 %	40 %	40 %	64 %
	CsN	32 %	41 %	27 %	28 %	52 %
Klarar inte alls av	AfR	8 %	28 %	12 %	4 %	36 %
	BfV	6 %	12 %	2 %	2 %	10 %
	CsN	4 %	6 %	4 %	7 %	15 %

Efter som det andra inhemska språket betyder svenska för dem som har finska som modersmål och finska för dem som har svenska som modersmål valde jag att utesluta sådana informanter från grupperna som hade det andra inhemska språket som modersmål. Det vill säga att från grupp VAMK uteslöt jag en informant med svenska som modersmål och från grupp NOVIA uteslöt jag sju informanter med finska som

modersmål. Dessa informanter hade värderat sina språkkunskaper i det andra inhemska språket i alla fem frågorna som *utmärkta* eller *bra*. Resultaten nedan visar dock att en klar majoritet värderar sina kunskaper inom alla delkompetenser som *tillfredsställande*. Detta kan tolkas som att informanterna kan tänka sig klara av de vardagliga mötena med patienterna där samtalsämnet kan beröra det vardagliga men också patientens vård.

Skillnaderna mellan grupperna kommer fram när man rangordnar resultaten gällande delkompetenserna mellan grupperna på kunskapsnivå *tillfredsställande* och kunskapsnivån *bra*. I grupp RAMK kan hörförståelsen tolkas som den mest behärskade delkompetensen medan alla andra delkompetenser finns på samma kunskapsnivå. Även om en tydlig majoritet (64 %) anser sig ha tillfredsställande kunskaper i att utan förberedelser delta i samtal om välbekanta teman är det cirka en tredjedel (28 %) som anser sig inte klara av detta. Samtidigt är det 36 % som anser att de inte kan skriva en sammanhängande text inom vårdbranschen. I grupperna VAMK och NOVIA är ordningen annorlunda. I grupp VAMK är läsförståelse den mest behärskade delkompetensen. Därefter följer förståelse, sedan kunskapen att uttrycka sig muntligt och sist läsförmågan. I grupp NOVIA upplevs skrivförmågan som den mest behärskade delkompetensen. Därefter kommer förmågan att uttrycka sig muntligt, vilket följs av goda kunskaper i läsförståelse och sist förståelsen av talat språk.

I ljuset av dessa resultat kan man konstatera att språkkunskaperna i grupperna VAMK och NOVIA visar sig vara på en högre nivå än i grupp RAMK. Det är nämligen en större andel informanter i grupperna VAMK och NOVIA vars språkkunskaper befinner sig på de två högre nivåerna medan det är ingen i grupp RAMK som anser sig ha utmärkta kunskaper i det andra inhemska språket. Detta är föga överraskande. Å andra sidan kan det dock upplevas som förväntat med tanke på Rovaniemis enspråkiga status och låga andel svenskspråkiga invånare.

4.3.2 Språkkurser och det framtida arbetslivet

Språkundervisningen på yrkeshögskolenivå är mera specificerad till ett visst ämnesområde jämfört med språkundervisningen i gymnasiet som ger baskunskaper i de två inhemska språken. I en tidigare undersökning kom det fram att språkundervisningen ofta upplevs mer motiverande och som en positiv upplevelse på yrkeshögskolenivå på grund av undervisningens och de uppnådda språkkunskapernas nära förankring till yrkeslivet. (Kantelin & Varhimo 2000: 327, 331, 333, 342) Också i min studie uttryckte en av informanterna språkkursernas roll i utbildningen på följande sätt:

Finland är ett tvåspråkigt land så alla lågstadieskolor, högstadieskolor, gymnasier och universitet har en skyldighet att se till att alla elever klarar av de båda språken[...] Inom vården är det farligt när patientdokumentationen är på finska det är lätt hänt att det uppstår patientfara p.g.a. att de finskspråkiga inte vet vad de svenskspråkiga skriver och tvärtom. (N67)

I fråga nummer 10 fick informanterna svara på fem påståenden om språkkurserna i den nuvarande skolan. De fem påståendena som samlats i tabell 13 fick informanterna besvara med sex svarsalternativ som i tabellen är sammanställt på följande sätt: *helt/delvis av samma åsikt, helt/delvis av annan åsikt och kan inte säga*. I bilaga 5 presenteras svarsfördelningen enskilt för de angivna alternativen. Med tanke på att dessa studerande efter studietiden vid de respektive yrkeshögskolorna borde klara av sitt jobb oklanderligt upplever jag resultaten i tabell 13 som positiva med tanke på den språkliga plikten som vårddyrket innebär.

Resultaten visar också att språkkurserna i de tre yrkeshögskolorna stöder den yrkesrelaterade språkkunskapen på olika sätt eftersom majoriteten av informanterna i alla grupper (i grupp RAMK 84,0%, i grupp VAMK 94,1 % och i grupp NOVIA 90,2 %) upplever att man lär sig yrkesrelaterat ordförråd samtidigt som majoriteten (60,0 % i grupp RAMK, 74,5 % i grupp VAMK och 78,7 % i grupp NOVIA) upplever lära sig betjäna patienterna på deras modersmål. Även om 24,0 % av informanterna i grupp RAMK upplever att kopplingen till yrkeslivet inte är tydlig är det ändå 52 % av

informanterna i grupp RAMK, 84,2 % av informanterna i grupp VAMK och 76,9 % av informanterna i grupp NOVIA som upplever kopplingen vara tydlig.

Tabell 13. Upplevelser om språkkurser

10. På kurser i det andra inhemska språket...				
	helt/delvis av samma åsikt	helt/delvis av annan åsikt	kan inte säga	
a. lär jag mig yrkesrelaterat ordförråd	84,0 %	8,0 %	8,0 %	RAMK
	94,1 %	3,9 %	2,0 %	VAMK
	90,2 %	3,3 %	6,5 %	NOVIA
b. koncentrerar vi oss mest på grammatik och språkriktighet	24,0 %	56,0 %	20,0 %	RAMK
	15,7 %	70,6 %	13,7 %	VAMK
	19,7 %	57,3 %	23,0 %	NOVIA
c. lär jag mig betjäna patienter på deras modersmål	60,0 %	28,0 %	12,0 %	RAMK
	74,5 %	17,6 %	7,8 %	VAMK
	78,7 %	13,1 %	8,2 %	NOVIA
d. förstärks det som jag lärt mig i grundskolan	68,0 %	20,0 %	12,0 %	RAMK
	70,6 %	21,5 %	7,9 %	VAMK
	54,1 %	34,4 %	11,5 %	NOVIA
e. är kopplingen till arbetslivet klar	52,0 %	24,0 %	24,0 %	RAMK
	84,2 %	11,8 %	4,0 %	VAMK
	76,9 %	13,2 %	9,9 %	NOVIA

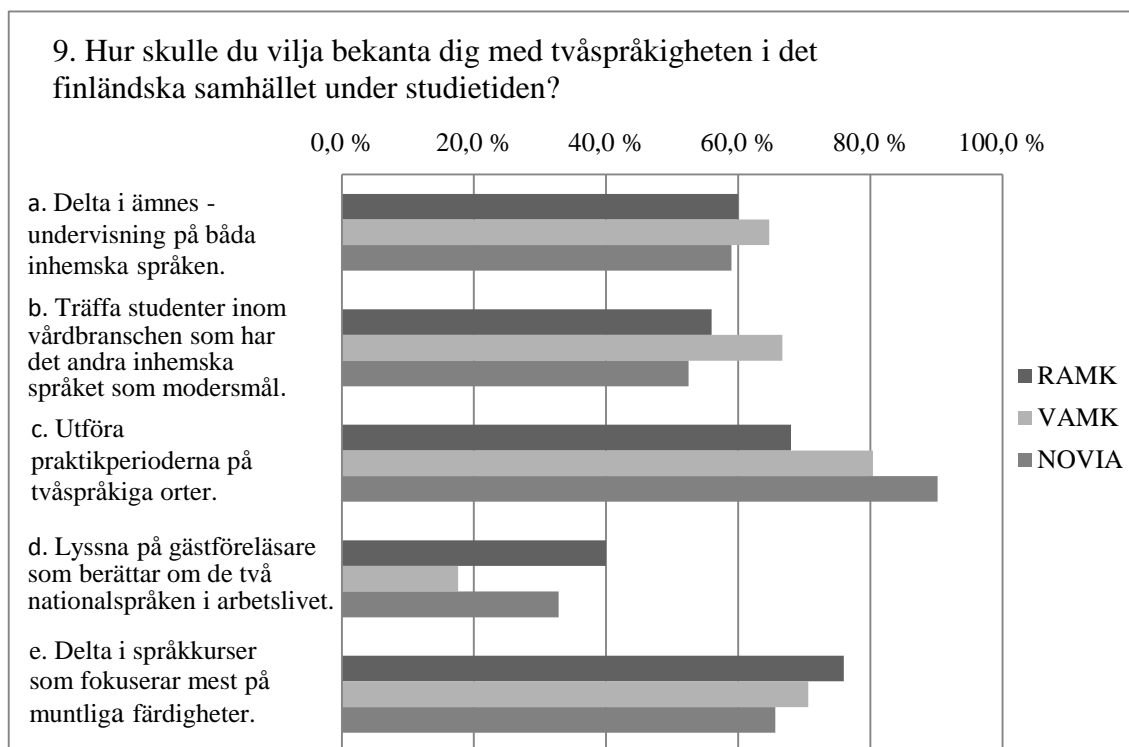
Eftersom det är svårt att förutse hurdana arbetsuppgifter man i framtiden får och vilken typ av språkligfärdighet man då förutsätter (Kantelinen & Varhimo 2000: 327) är det bra att också baskunskaper i de två inhemska språken upprätthålls på alla fyra delområden. Detta framkommer också i mina resultat: 68,0 % av informanterna i grupp RAMK, 70,6 % av informanterna i grupp VAMK och 54,1 % av informanterna i grupp NOVIA upplever att baskunskaperna i det andra inhemska språket förstärks också på yrkeshögskolenivå.

Resultaten visar också att man inte koncentrerar sig *mest på grammatiken* utan att man också ger utrymme för andra språkliga aspekter. De viktigaste verktygen i mångkulturella men också flerspråkiga möten mellan vårdpersonal och patienter är enligt den Riksomfattande etiska delegationen inom social- och hälsovården, ETENE⁴, yrkeskunskap, förståelse, sensitivitet och interaktion (ETENE, 2004: 10)

Förståelse, sensitivitet och interaktion kan i vissa sammanhang bestå mera av de sociala och empatiska kunskaperna än kunskaperna i grammatik och språkriktighet. Därför upplever jag att resultaten i figuren nedan som sammanfattar resultaten i fråga nummer 9, ger stöd till de sociala kunskaperna och förespråkar betydelsen av språklig övning också utanför klassrummet i genuina kontexter. Syftet med frågan var att utreda om informanterna upplever de praktiska erfarenheterna viktigare än de teoretiska erfarenheterna gällande de två inhemska språken. Frågan bestod av fem olika möjligheter att bekanta sig med de två inhemska språken under studietiden varav studeranden fick välja tre alternativ.

Resultaten nedan visar att det är praktiska ”övningar” på det andra inhemska språket som visar sig vara de mest omtyckta sätten att bekanta sig med de två inhemska språken. Dessa är naturliga tillvägagångssätt att förstå ett språks betydelse och uppfatta sitt eget förhållningssätt gentemot språken när man själv får uppleva språkets närvaro i en miljö där man själv kommer att använda det som ett verktyg.

⁴ ETENE har i uppgift att på ett principiellt plan behandla etiska frågor med anknytning till social- och hälsovården samt patientens och klientens ställning och att ge rekommendationer om dessa. Delegationen tar initiativ, ger utlåtanden, tillhandahåller experthjälp, väcker samhällsdebatt och förmedlar information om nationella och internationella etiska frågor inom social- och hälsovården. (ETENE.fi)

Figur 4. Vägar till de två inhemska språken

Det är intressant att i alla tre grupperna är det alternativen *c.* (utföra praktikperioder) och *e.* (muntliga färdigheter) som ingår i de tre mest omtyckta alternativen att bekanta sig med de två inhemska språken. Som det tredje mest omtyckta alternativet nämnde grupperna RAMK och NOVIA alternativet *a.* (ämnesundervisning på båda inhemska språken) och grupp VAMK alternativet *b.* (träff med studerande som har det andra inhemska språket som modersmål). Det är intressant att grupperna RAMK och NOVIA väljer möjligheten att ”öva” det andra inhemska språket inom skolmiljön medan man i grupp VAMK är beredd att söka sig utanför skolmiljön för att öva det andra inhemska språket med modersmålstalare. Som det fjärde angående alternativet i grupperna RAMK och NOVIA upplevs alternativ *b.* och i grupp VAMK upplevs alternativet *a.* Alla grupper upplever alternativet *d.* (gästföreläsare) som det minst lockande sättet att bekanta sig med de två språken.

Orsaken till varför jag valde att behandla rättsnivån utgående från språkkunskaper och upplevelser om språkkurser var att det enligt min uppfattning är som individ lättare att förstå de språkliga rättigheterna bättre om man ser det också som en personlig rättighet. Därmed kan man förstå betydelsen av att själv kunna bidra till att de språkliga rättigheterna uppfylls inom vården och för att kunna göra detta bör man vara medveten om de egna språkkunskaperna. Om språkkunskaperna upplevs som bristfälliga har man alltid möjlighet att förbättra sina kunskaper.

4.4 Värddimensionen

Den sista dimensionen av erkännandet som Honneth (1995) utgår ifrån i sin teori är värddimensionen. Med hjälp av fyra samhällsbaserade frågor kunde jag skapa en bild av informanternas sätt att värdera de två inhemska språken på den samhälleliga nivån, vilket i sin tur bidrar till uppfattningen om informanternas förhållningssätt till de två inhemska språken inom vården.

Det hur man värdesätter någonting kan upplevas bero på egna erfarenheter, i detta fall de två inhemska språkens användning i olika kontexter. Av en åskådare kännas kan det upprörande att bevittna ett kundbetjäningstillfälle där kunden inte har blivit förstådd eller inte fått betjäning på grund av personalens otillräckliga språkkunskaper eller upplevelsen som min fars kollega fick vara med om, där ambulansen inte kunde skickas till rätt ställe då den som svarat i telefonen vid räddningsverket inte kunnat kommunicera på det andra inhemska språket. Sådana situationer kan vara katastrofala som historien⁵ nedan exemplifierar:

Vid en tysk kustbevakning svarar en praktikant på ett nödsamtal från ett amerikanskt fartyg: *We are sinking, I repeat, We are sinking* och den tyska praktikanten svarar: *What are you sinking (läs thinking) about..?*

⁵ Egen översättning enligt den engelska reklamfilmen för Berlitz språkkurser, <http://www.mindshareworld.com/what-we-do/case-studies/@german-coastguard>. Mera information om Berlitz kan hittas på sidorna www.berlitz.fi

4.4.1 De två inhemska språken i samhället och i framtiden

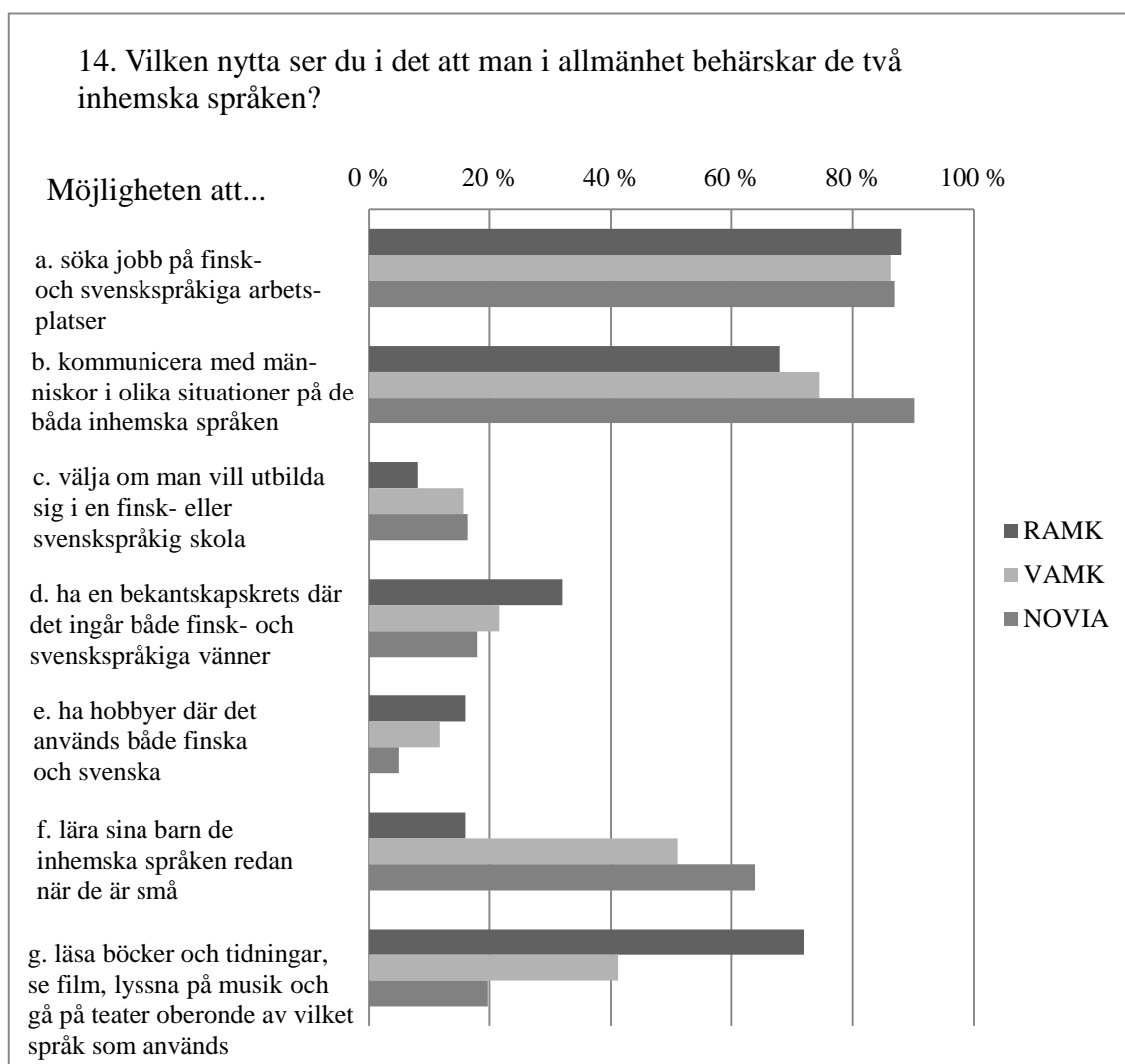
I fråga nummer 13 fick informanterna fundera på hur viktiga de upplever de två inhemska språken i det finländska samhället. Frågan bestod av fem påståenden (a. – e.) som kan hittas i tabellen nedan. Informanterna fick svara med sex svarsalternativ på dessa påståenden. I tabell 14 är dessa sammanställda på följande sätt: *helt/delvis av samma åsikt*, *helt/delvis av annan åsikt* och *kan inte säga*. I bilaga 6 presenteras svarsfördelningen enskilt för de angivna alternativen.

Tabell 14. Det andra inhemska språket i samhället

13. Hur viktigt är det andra inhemska språket i det finländska samhället?				
De två inhemska språken i Finland...				
	helt/delvis av samma åsikt	helt/delvis av annan åsikt	kan inte säga	
a. är en mycket central del av landets särprägel	60,0 %	32,0 %	8,0 %	RAMK
	56,8 %	33,4 %	9,8 %	VAMK
	85,4 %	6,5 %	8,1 %	NOVIA
b. är ett viktigt kännetecken för samhället	68,0 %	28,0 %	4,0 %	RAMK
	52,9 %	35,3%	11,8 %	VAMK
	80,4 %	13,1 %	6,5 %	NOVIA
c. är en naturlig sak	68,0 %	28,0 %	4,0 %	RAMK
	41,2 %	45,0 %	13,8 %	VAMK
	85,3 %	11,5 %	3,2 %	NOVIA
d. är allt mindre viktiga i dagens samhälle	48,0 %	44,0 %	8,0 %	RAMK
	45,1%	45,1 %	9,8 %	VAMK
	8,3 %	62,3%	19,6 %	NOVIA
e. har ingen betydelse	24,0 %	52,0 %	24,0 %	RAMK
	31,3 %	58,9 %	9,8 %	VAMK
	3,2 %	70,5 %	26,3 %	NOVIA

Det framkommer av resultaten som presenteras i tabell 14 att de två inhemska språken anses vara en viktig företeelse i det finländska samhället. Majoriteten av informanterna i grupp NOVIA är *helt/delvis av samma åsikt* med påståendet om att det andra inhemska språket är en mycket central del av landets särprägel (85,4 %), ett viktigt kännetecken (80,4 %) och en naturlig sak för samhället (85,3 %). I grupperna RAMK och VAMK kommer uppdelningen mellan de som upplever det andra inhemska språket som viktigt (*helt/delvis av samma åsikt*) och de som uppfattar det inte så viktigt (*helt/delvis av annan åsikt*) tydligare fram: det är hälften i grupperna RAMK och VAMK som är *helt/delvis av samma åsikt* medan en tredje del av grupperna RAMK och VAMK upplever det andra inhemska språket ha mindre betydelse gällande de tre första påståendena. Om detta förespråkar också resultaten i punkt d. där svarsfördelningen följer samma modell: en klar majoritet (62,3 %) av informanterna i grupp NOVIA upplever de två inhemska språken som viktig medan åsikterna i grupperna RAMK och VAMK fördelas mera kontrasterande till varandra.

I följande tabell presenteras resultaten från fråga nummer 14. Dessa resultat ger en mer enhetlig bild av gruppernas förhållningssätt till de två inhemska språken än resultaten i fråga nummer 13 antydde. Fråga nummer 14 innehöll sju påståenden varav informanterna fick välja de tre viktigaste alternativen. Det framkommer tydligt i resultaten nedan att det andra inhemska språket anses för det första vara en möjliggörande företeelse (*a.*), för det andra ett hjälpmedel (*b.*) och för det tredje en möjlighet i det privata livet (*e.* och *f.*).

Figur 5. Nyttan med de två inhemska språken

Det är intressant men å andra sidan inte förvånande att alla grupperna (RAMK 88,0 %, VAMK 86,3 % och NOVIA 86,9%) upplever störst nytta med att kunna det andra inhemska språket när det gäller möjligheten att söka jobb både på finskt och svenskt håll. Man kunde tolka det som att man upplever sig få en *ekonomisk nytta* av att kunna de två inhemska språken. Som den näst viktigaste nyttan med att behärska de båda inhemska språken upplever grupperna VAMK (74,5 %) och NOVIA (90,8 %) möjligheten att kunna kommunicera på de båda inhemska språken med människor i olika situationer medan i grupp RAMK (68,0 %) upplever man detta som den tredje viktigaste nyttan. I grupp RAMK (72,0 %) upplever man möjligheten att delta i det

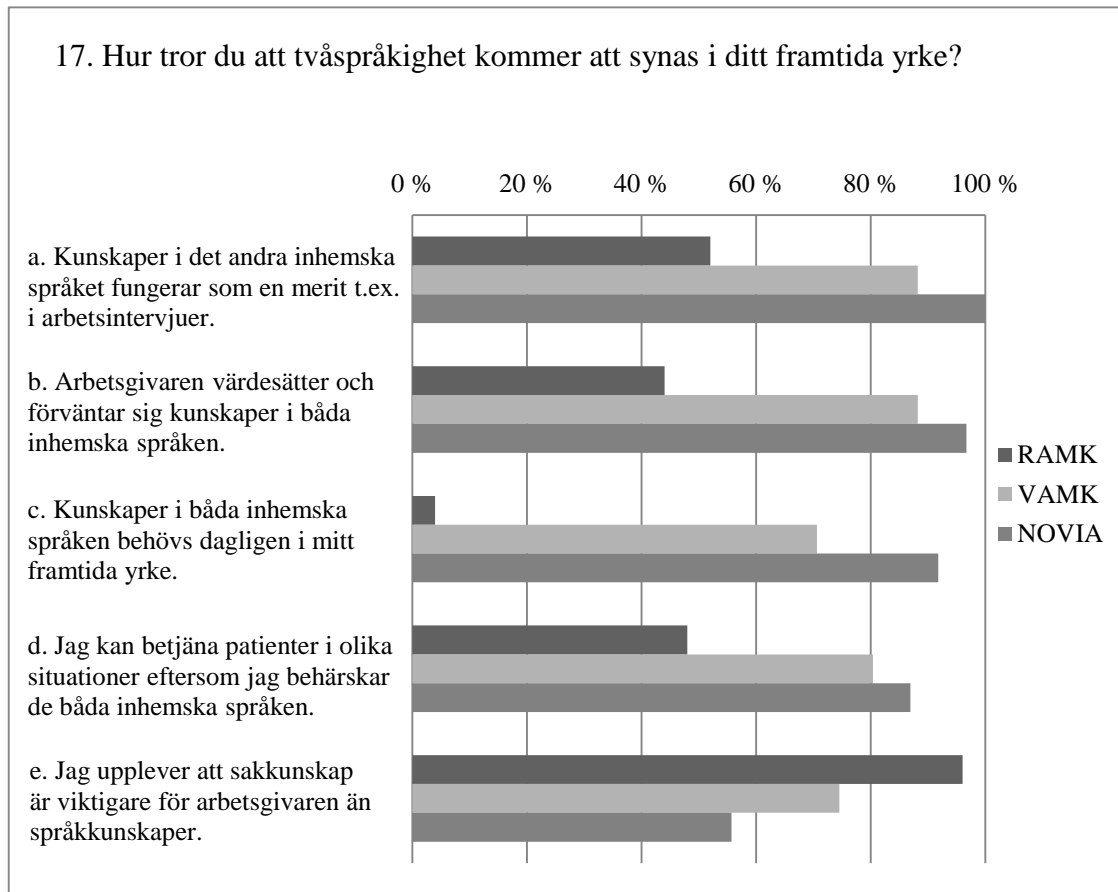
kulturella utbudet på de båda inhemska språken som den näst viktigaste nyttan med att behärska de två inhemska språken. Dessa alternativ kunde därmed beskrivas erbjuda *social och kulturell nytta*.

Som den tredje viktigaste nyttan med kunskaper i det andra inhemska språket upplevdes det i grupperna VAMK (51,0 %) och NOVIA (63,9 %) möjligheten att föra vidare den individuella "tvåspråkigheten" till sina barn. Detta kan tolkas som att kunskaper i de två inhemska språken upplevs erbjuda också en *personlig nytta*. Den personliga nyttan kan tänkas ha den långsiktigaste effekten om man tänker på de två inhemska språkens ställning i samhället. Ytterligare är en långsiktig effekt förverkligandet av de i Språklagen skrivna kravens uppfyllande och förverkligandet också i framtiden. Naturligtvis räcker det inte enbart med tvåspråkiga föräldrar och familj för detta, men att man uppskattar detta som en viktig nytta kan enligt min åsikt påverka till ett mera förståeligt samhälle gällande språkfrågor.

Eftersom den *ekonomiska nyttan* visade sig, som förväntat, vara den viktigaste nyttan med att behärska de två inhemska språken i samtliga grupper, innehöll frågeformuläret en fråga gällande upplevelser om den blivande arbetsgivarens förhållningssätt till de två inhemska språken. Fråga nummer 17 bestod av fem påståenden vilka informanterna fick besvara med alternativen *stämmer* och *stämmer inte*. I resultaten nedan syns det också hur informanterna förhåller sig till de två inhemska språken utgående från den ekonomiska nyttan. Dessutom kommer erkännandet på värdenivån fram. Samtidigt kommer också de ortbaserade skillnaderna fram i olikheterna i svarsfördelningen mellan grupperna.

Resultaten som presenteras i figur 7 gällande påståendena *a*, *b* och *c* i fråga nummer 17, kan tänkas beskriva uppfattningen om den regionala koncentrationen av de två inhemska språken samt behovet av dem i arbetslivet. Det är hela 100 % av informanterna i grupp NOVIA och 88,2 % i grupp VAMK som upplever att detta påstående stämmer hos den blivande arbetsgivaren, medan det är 52,0 % av informanterna i grupp RAMK som upplever det samma. Samtidigt är det bara 4,0 % av informanterna i grupp RAMK som upplever sig behöva kunskaper i det andra inhemska

språket dagligen i sitt framtida arbetsliv. Respektive andel i grupp VAMK är 70,6 % och i grupp NOVIA 92,9 %.

Figur 6. De två inhemska språken i det framtida arbetslivet

Eftersom informanterna i fråga nummer 5 (tabell 12) fick värdera sina språkkunskaper i det andra inhemska språket utgående från de fyra delkompetenserna var det motiverat att i samband med aspekten om det framtida arbetslivet inkludera frågan om hur informanterna upplever sig klara av språkliga möten med patienterna. Resultaten visar i punkt *d.* att hälften (48,0 %) av informanterna i grupp RAMK upplever sig kunna betjäna patienter på de båda inhemska språken medan en klar majoritet i grupperna VAMK (80,4 %) och NOVIA (87,0 %) upplever sig klara av betjäning på de båda inhemska språken.

Resultaten i punkt *e*. förefaller enligt min åsikt förvånande. Att majoriteten i grupp RAMK, 74,5 % i grupp VAMK och 56,0 % i grupp NOVIA upplever att sakkunskaper är viktigare än språkkunskaper för arbetsgivaren kan tänkas reflektera vårdyrkets karaktär. Det finns inte mycket utrymme för misstag eftersom de kan ha oåterkalleliga konsekvenser och därför kan jag tänka mig att sakkunskap är det viktigaste för arbetsgivaren. Emellertid kan man dock fråga sig hur man reagerar på sådana misstag som orsakas av otillräckliga språkkunskaper för att kunna vårda patienter som har det andra inhemska språket som modersmål.

4.4.2 De två inhemska språken jämfört med andra språk i arbetslivet

För att betrakta de två inhemska språkens användning och betydelse också inom andra yrkesområden fick informanterna i fråga nummer 15 värdera hur viktigt det är att kunna de två inhemska språken i åtta olika servicekontakter: (a.) biblioteket, (b.) matbutiken (c.) simhallen (d.) folkpensionsanstalten, FPA, (e.) skattebyrån, (f.) arbetskraftsbyrån, (g.) sjukhuset och (h.) nödcentralen. Dessa tjänster kan tänkas representera de vanligaste kommunala tjänsterna och de kan tänkas vara sådana tjänster som var och en använder och där språk kan antas spela en synlig roll. Språkbehärskningens betydelse fick informanterna värdera som *mycket viktigt*, *ganska viktigt*, *inte så viktigt* eller *inte alls viktigt*.

Tabell 15. Upplevelser om språkkunskapernas betydelse inom olika yrken

15. Var borde de anställda enligt din åsikt kunna betjäna sina kunder på båda inhemska språken?									
	a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	
Mycket viktigt	16,0 %	12,0 %	4,0 %	84,0 %	76,0 %	76,0 %	84,0 %	88,0 %	RAMK
	27,4 %	27,4 %	13,7 %	86,3 %	86,3 %	82,4 %	86,3 %	100,0 %	VAMK
	34,5 %	31,1 %	11,5 %	98,4 %	98,4 %	91,8 %	96,8 %	100,0 %	NOVIA
Ganska viktigt	72,0 %	64,0 %	60,0 %	16,0 %	24,0 %	24,0 %	16,0 %	12,0 %	RAMK
	60,8 %	60,8 %	51,4 %	13,7 %	13,7 %	17,6 %	11,8 %		VAMK
	59,0 %	60,7 %	70,5 %	1,6 %	1,6 %	8,2 %	13,2 %		NOVIA
Inte så viktigt	8,0 %	24,0 %	32,0 %						RAMK
	5,9 %	9,8 %	15,7 %				2,0 %		VAMK
	4,9 %	8,2 %	13,1 %						NOVIA
Inte alls viktigt	4,0 %		4,0 %						RAMK
	5,9 %	2,0 %	7,9 %						VAMK
	1,6 %		4,9 %						NOVIA

Det framgår av tabell 14 att alla informanterna upplever det mycket viktigt eller ganska viktigt att behärska de två inhemska språken vid tjänster (d. – h.) som erbjuds av staten. Intressant är också att inom den mera kommunala servicen (a. – c.) upplevs det vara *ganska viktigt* att behärska de två inhemska språken. Dock anser en tredjedel (32,0 %) av informanterna i grupp RAMK att det *inte* är *så viktigt* att kunna betjäna på de två inhemska språken om man jobbar i en simhall. Resultaten visar alltså att man i allmänhet upplever det viktigt att kunna betjäna sina kunder i alla offentliga möten.

När man betraktar de två inhemska språkens värde i förhållande till andra språk som används i det finländska samhället visade det sig inte överraskande att engelskan fick anmärkningsvärt mycket stöd som *lingua franca* inom vården. Också ryskan och samiskan lyfts fram i svaren på fråga nummer 11 i vilken informanterna fick berätta vilka andra språk de upplever som viktiga med tanke på det framtida yrkeslivet. (Se exempel 3–5).

- Ex. 3 *Englanti on mielestäni tärkeämpi kieli. Ruotsissa ja Norjassakin selviää aivan hyvin englannilla. Saamenkieltä voisi pohjoissuomessa opiskella mieluummin kuin ruotsia. (R62)*
- Ex.4 *venäjä. sitä puhuvat hyvin monet maapallon asukkaista englannin lisäksi. se on naapurimaamme ja monet venäläiset eivät osaa englantia, siksi venäjän osaaminen on arvokasta. (V122)*
- Ex. 5 *Engelska eftersom det är ett internationellt språk. Det kan även fylla de luckor som mina finska kunskaper inte kan fylla. (N86)*

Det är inte det minsta överdrivet att säga att majoriteten av informanterna upplevde engelskan som det viktigaste språket med tanke på arbetslivet. Det är ingen överraskning att engelskan understöds starkt med motiveringar som framkommer i kommentarerna ovan. Engelskan upplevs starkt som ett ”gemensamt” språk för alla. Engelskan motiveras tydligt med invandrarnas närvaro i samhället, men också med reflektioner kring egna språkkunskaper som i vissa situationer kan kompletteras med engelskan. Kunskaper i ryska kommenterades också i flera svar och man tog till och med hänsyn till ryskspråkiga människors ringa kunskaper i engelska.

Jag upplevde det förvånande att man inte direkt tog upp behovet av kunskaper i samiskan i svaren från den enspråkiga kommunen Rovaniemi. Däremot var det en informant i grupp RAMK som upplevde att man klarar sig bra med engelska också i Sverige och Norge. Därmed kan man tolka exemplet 3 som en tämligen ensam röst som jämför svenskans och samiskans ställning i samhället.

Överlag upplevdes det i alla grupper att kunskaper i vilket språk som helst är till en fördel inom vården eftersom man kan träffa patienter med olika modersmål och då är det viktigt att kommunicera med patienten om inte på hennes modersmål så med ett gemensamt språk. Andra språk som nämndes som viktiga eller nyttiga språk att kunna var tyska, franska, spanska, teckenspråk samt kurdiska och somaliska.

4.5 De två inhemska språken i offentlig debatt

Som en avslutande komponent till analysen av informanternas förhållningssätt till de två inhemska språken presenterar jag informanternas svar till fråga nummer 16, som gav informanterna möjlighet att uttrycka sina egna upplevelser om den språkrelaterade diskussionen i media. Diskussionen i media upplevs som nyttig men informanterna känner också frustration över att diskussionen inte leder någonstans. Medparterna borde hellre konversera tillsammans än att man bara *huudella aidan takaa* (V32), som man säger på finska. Diskussionen upplevs som att *ingen tycks vilja förstå eller godkänna att de förstår den andres syn...* och *Det går liksom inte att mötas på halva vägen i språkfrågan* (N134). Det finns också en uppfattning om att det är *mycket synd. Varför kan inte människor bara vara tacksamma över ett tvåspråkigt land? Folk utomlands tycker att det är en rikedom då Finland är tvåspråkigt, men här tycks vi inte vara tacksamma över det alls* (N51).

Informanternas kommentarer berörde huvudsakligen undervisningen i de två inhemska språken, den ortbaserade samt allmänna nyttan att behärska de två inhemska språken, de språkliga rättigheterna och de två inhemska språkens ställning i det finländska samhället. Nedan har jag samlat sådana kommentarer som återspeglar informanternas upplevelser om de två inhemska språken.

Som exemplen 6, 7 och 8 visar upplevs språkundervisningen synnerligen positiv bland informanterna. Man motiverar språkundervisningens betydelse i den dagsaktuella diskussionen med de två inhemska språken roll i samhället, för det första som en allmänbildande företeelse, men som en utgångspunkt och medel för ett fungerande och livsnärigt tvåspråkigt samhälle där de språkliga rättigheterna kan förverkligas.

Ex. 6 *Mielestäni ruotsin kieli tulisi jatkossakin olla koulussa ns. "pakollinen". Kuuluu olennaisena osana yleissivistykseen* (R135)

Ex. 7 *"pakkoruotsi" tulisi säilyttää, koska kielten osaaminen on aina eduksi ja ihmisillä on oikeus saada palvelua omalla äidinkielellään.* (V144)

- Ex. 8 *Jos halutaan enemmän painottaa **kaksikielisyyttä**, niin ruotsin opiskelu tulisi aloittaa paljon aikaisemmin peruskoulussa. (V132)*

Det är intressant att informanternas kommentarer till upplevelserna om de två inhemska språken visar att språkfrågan i Finland också är en åldersfråga. Med andra ord tycks åsikterna vara mera positiva bland de yngre och man ser de konkreta medlen för att trygga välmåendet i ett tvåspråkigt samhälle. Å andra sidan kom det också fram upplevelser om ett mer enspråkigt samhälle i kommentarerna 9, 10 och 11:

- Ex. 9 *itse puhun ruotsia kohtalaisen hyvin ja pärjään varmasti ihan hyvin arkisissa tilanteissa. suomi on kuitenkin **pääkieli**, ja itse mieluummin vaalisin sitä, kuin ruotsia. mielestäni ruotsin asemaa ei ole syytä parantaa. en kuitenkaan ymmärrä sitä, että miksi kantaa vihaa siitä että joku ei puhu sitä toista kieltä. se ei saisi olla mikään este kanssakäymiselle... (V122)*

- Ex. 10 *Suomalaisten **äidinkieli** on suomi. Ruotsia painostetaan liikaa ja se luo epämiellyttävän tunnelman. (R24)*

- Ex. 11 *Mielestäni Suomen **ainoa** kieli on suomi. Ruotsin laittaisin valinnaiseksi niin kuin se nyt näyttää menevän. (V111)*

I de ovanstående kommentarerna tar man upp det enspråkiga tänkandet som kommer fram i upplevelser om att finska är finländarnas modersmål, finska är landets huvudspråk och framhålls därför också som det enda nationalspråket. Jag anser dock att dessa kommentarer förespråkar självbestämmanderätten, det vill säga att man önskar mera utrymme för att själv får avgöra de två inhemska språkens roll i det egna livet, framom att utomstående aktörer ”tvingar” till tvåspråkighet. Därmed anser jag inte kommentarerna vara negativt inställda mot de två inhemska språken utan de är ett uttryck för erkännande som baserar sig på de individuella upplevelserna om språkbehovet i det egna livet.

Det ortbaserade behovet togs fram i exemplen 12–16. I kommentarerna nedan framkommer det mera diskuterande kommentarer i vilka informanterna diskuterar de två inhemska språken ur synvinklar som rättighet och relevans av språkkunskaper inom vissa branscher och orter. I dessa kommentarer erkänns de två inhemska språkens

ortbaserade behov samt de språkliga rättigheterna vilka gäller i alla delar av Finland. Enligt min mening kommer det fram i dessa kommentarer hur förhållningssätten till de två inhemska språken på samhällslig nivå visar sig vara positiva. Jag vill tro att dagens studerandegeneration är språkmedveten och erkänner faktumet att språkkunskaper i de två inhemska språken verkligen behövs i dagens arbetsliv och således vill jag tro att man nuförtiden förhåller sig mera positivt till språken i Finland.

- Ex. 12 *...kaksikielisyys on ihan hyvä asia. Ruotsia äidinkielenään puhuvia on riittävän paljon, jotta heillä tulee olla **oikeus** käyttää äidinkieltään normaaleissa elämäntilanteissa. (R 78)*
- Ex. 13 *Totta kai olisi ihanne että **tietyissä** työpaikoissa osataan neuvoa asiakasta omalla kielellään... (R 53)*
- Ex. 14 *Ymmärrän kielitaidon merkityksen, mutta esimerkiksi ruotsinkieli on erittäin **pienen alueen** kielenä merkittävä... esim. Itä-Suomessa on enemmän kontaktia venäjänkieleen kuin ruotsiin. (V47)*
- Ex. 15 *Esimerkiksi Vaasassa josta olen kotoisin ruotsin kielen **merkitys** on suuri, koska täällä asuu paljon ruotsinkielisiä, ja esimerkiksi hoitotyössä ruotsin kieltä tarvitsee varmasti päivittäin...(BfV45)*
- Ex.16 *Man märker ju att de som t.ex. bor mera inåt landet inte gillar svenska språket och vill att de inte skall behöva läsa den. De motiverar ofta med att det är dumt att t.ex. en Siwas kassa i Jyväskylä **inte behöver** svenska i sitt arbete. Allmänt tycker jag att desto mera från östra finland man är och desto lägre utbildning man har så desto negativare bild har man av det svenska språket i Finland. (CsN155)*

I de mera negativa upplevelserna gällande de två inhemska språkens ställning i det finländska samhället kommer det fram hur de två språkgrupperna på sätt och vis kontrasteras mot varandra. Kommentarer som *Mielestäni Suomen kieli on meidän kotimainen kieleemme. Ruotsissa kieli on ruotsi. Mielestäni on typerää että meillä on muka kaksi kotimaista kieltä, vaikka ei sitä läheskään aina huomaa mistään (V141)* är ett exempel på hur man inte erkänner de två inhemska språkens likvärdiga ställning i samhället. Orsaken till kommentarer som dessa kan bero på olika upplevelser. Det kan till exempel hända att man inte har upplevt kontakten till den andra språkgruppen som märkvärdig om man lever i en mer enspråkig livsmiljö. Upplevelserna om det andra

inhemska språket kan ha varit negativa, till exempel om språklektionerna i skolan har upplevts som krävande och på grund av de egna språkkunskaperna känns det påtryckande att kunskaper i det andra inhemska språket efterlyses inom olika branscher. Emellertid väcker kommentarer som dessa i vilka man inte tar hänsyn till faktumet att det andra inhemska språket är någons modersmål genklang av följande slag:

- Ex. 17 *Skrämmande, känner mig **utsatt** som finlandssvensk. Är förvånad över att det finns en så utbredd **negativ syn** på det svenska språket och tvåspråkighet, samt okunskap kring situationen för finlandssvenskar. (CsN41)*
- Ex.18 *Jag är irriterad på de som anser att svenskan **inte är likställd** med finskan och att svenskan är "**mindre viktig**". Jag är rädd att svenskan kommer att **tappa sin ställning** som ett av Finlands **nationalspråk**. (CsN61)*

Å andra sidan i de positiva kommentarerna (exemplen 19–22) om de två inhemska språken kommer det fram upplevelser som inte skiljer de två språkgrupperna utan man ser det mera som en möjlighet i livet. I dessa kommentarer kan man också se hur studerandes förhållningssätt till den finländska identiteten grundar sig på det förflutna men samtidigt även på det moderna tänkandet om samarbete över (språk)gränser och möjligheter som olika (språk)kunskaper kan möjliggöra för individen:

- Ex. 19 *...Se on **osa** meidän identiteettiä ja historiaa. Koskaan ei voi osata turhaan kieliä. (R 79)*
- Ex. 20 *...Tietämättömyys synnyttää ennakkoluuloja ja kuvitelman ruotsinkielisten etuoikeutetusta asemasta. Asenteet pohjaavat ikivanhoihin luokkaeroihin. **Ei osata nähdä kielikysymystä nykypäivän valossa** eikä ruotsinkielisissä palveluissa mahdollisuuksia myös suomenkielisille (esim. voi valita ruotsinkielisen koulun ja tulla kaksikieliseksi). Nähdään ruotsin opiskelu pelkkänä pakkona eikä pidetä rikkautena sitä, että osataan kahta (kolmea, neljää...) kieltä. (V84)*
- Ex. 21 *Koen kaksikielisyyden Suomen **vahvuutena**. Ainakin opimme perusteet **kommunikoinnista** muiden pohjoismaalaisten kanssa. (R 125)*
- Ex. 22 *...ruotsin alkeet kaikilla tulisi olla. **Pärjää** elämässä paljon **paremmin**. (V49)*

Dessa kommentarer sammanfattar och stöder enligt min mening de resultat som framkom i analysen av materialet i de tre kontexterna. Av kommentarerna ovan kan man dra följande slutsatser: På den individuella nivån och på rättsnivån ser man på de två inhemska språken som en rättighet och som en del av den individuella tillvaron. Man erkänner också betydelse att få använda sitt eget modersmål inom vården där kommunikationen berör personliga och ofta allvarliga angelägenheter eftersom modersmålets betydelse för individen förstås som viktig. På värdenivå utgår man mera från nyttan som språkkunskaper i det andra inhemska språket erbjuder för en själv, det vill säga att man förhåller sig mer positivt ju viktigare det andra inhemska språket upplevs i det framtida yrkeslivet.

Som en av informanterna uttryckte det är vägen till ett allmänt positivt förhållningssätt beroende av var och ens erkännande av de två inhemska språken: *On kurjaa että ihmiset jakautuvat asian tiimoilta. Kielet ovat rikkaus ja avain ymmärrykseen toisia kohtaan. Ei pitäisi tuntea niitä pakoksi vaan etuoikeudeksi.* (BfV20)

4.6 Sammanfattning

I detta kapitel har jag presenterat och diskuterat resultaten av en enkätundersökning som handlar om vårdstuderandes förhållningssätt till de två inhemska språken. I analysen sattes informanternas personliga liv, utbildning och det framtida arbetslivet i fokus. På grund av temats omfattning är det omöjligt att ge uttömmande svar på språkrelaterade frågor, men med hjälp av de resultaten som min undersökning har gett kan man få en allmän uppfattning om vårdstuderandes förhållningssätt till de två inhemska språken.

Eftersom erkännandet och ens förhållningssätt till någon företeelse kan tolkas olika av olika människor kan man inte betrakta resultaten enbart kvantitativt. Därav har de kvalitativa aspekterna fått en större betydelse i analysen av mitt undersökningsmaterial. Informanternas förhållningssätt och erkännandet av de två inhemska språken kan upplevas som två närliggande faktorer. Erkännandet på den första nivån betraktades i de nära och grundläggande språkrelationer som individen har med familjen, nära vänner, eller med andra viktiga personer i den närmaste omgivningen. På rättsnivå betraktades

förhållningssättet och erkännandets natur utgående från de språkliga rättigheterna som garanteras av Språklagen. Vidare på värdenivån betraktades dessa två företeelser utgående från informanternas sätt att värdera de två inhemska språken som verktyg i det framtida yrkeslivet.

I avsnitt 2.3 presenterade jag figur 2 som har som uppgift att illustrera de i undersökningen betraktade parternas (staten, majoritets- och minoritetsgruppens) förhållande och påverkning på varandra. Analysen av resultaten har visat hur de olika parternas förhållande realiserar bland mina informanter. Överst i figuren står staten, som både i figuren och i informanternas svar, utformar en plattform åt de två inhemska språken i samhället, med andra ord kunde man se i informanternas svar att det omgivande samhället styr med sina medel (lag, media, offentliga riktlinjer) språkgruppernas (grupp 1 och grupp 2 i figuren) upplevelser om de två inhemska språken i samhället. Den tredje gruppen i figuren, de tvåspråkiga, illustrerades med en streckad linje för att visa att det är en grupp i sig själv men samtidigt en del av minoritets- och/eller majoritetsgruppen. Detta tillhörandet som de tvåspråkiga kan ha i samhället kom fram i min undersökning i form av modersmålsfördelningen i skolorna (2,0 % svenskspråkiga i en finskskola och 9,8 % finskspråkiga i en svenskskola).

De olika delmomenten som finns i mitten av figur 2 visade sig spela en roll i informanternas upplevelser om de två inhemska språken. Informanternas förhållningssätt till de två inhemska språken grundar sig i den här undersökningen i de personliga kontakterna med de två inhemska språken (familjeförhållanden och vänskapsrelationer) och till de samhällseliga momenten som historia, utbildning och arbetsliv. I figuren har dessa delmoment placerats i mitten av figuren eftersom dessa moment kan tänkas påverka både individer och de offentliga beslutande organen. Enligt min mening realiserades detta i informanternas svar genom att både staten som individen togs i beaktande i funderingar kring de olika orsakerna (moment) som påverkar till hur man förhåller sig till de två inhemska språken.

På den individuella nivån visade resultaten att det i alla grupper finns informanter som mer eller mindre har använt de två inhemska språken i barndomshemmet, i det

nuvarande hemmet, i grundskolan samt i den nuvarande utbildningsanstalten. Resultaten gällande upplevelser om de två inhemska språkens användning i grupp RAMK visade att i medeltal använder 66,0 % *endast finska* och 33,0 % *även svenska* inom de undersökta kontexterna. Upplevelserna om de två inhemska språkens användning i grupperna VAMK och NOVIA visade mest variation inom arbetslivet. Det vill säga de att de två inhemska språken hade mest framträdande roll i arbetslivet eftersom enbart 19,6 % av informanter i grupp VAMK använde endast finska och 11,5 % av informanterna i grupp NOVIA använde endast svenska i arbetslivet.

Emellertid visade det sig att i grupp NOVIA finns det mest variation i hur frekvent de två inhemska språken används inom de undersökta livsområdena. Grupperna RAMK och VAMK liknar varandra i den bemärkelsen att dessa grupper använder mera det egna modersmålet, finskan, inom de undersökta kontexterna. Å andra sidan var det förväntat att resultaten skulle visa sig detta men å andra sidan visade de finskspråkiga grupperna att det andra inhemska språket framträder också i en ganska stor utsträckning också i deras vardag. På den individuella nivån utnyttjar informanterna i min studie de två inhemska språken i sådana situationer där de upplevs som funktionella.

På värdenivå valde jag att använda informanternas språkkunskaper som utgångspunkt till förhållningssättet till de två inhemska språken. Det visade sig att informanterna kan tolkas ha sådana kunskaper i de respektive språk att de klarar av att använda det andra inhemska språket på en sådan nivå att de kan uttrycka sig på en tillfredsställande nivå. Oftast värderar man sina kunskaper mera i underkant och därför kan detta tolkas som också som ett tecken på ett positivt förhållningssätt.

Som det kom fram på de två andra nivåerna grundar erkännandet också på värdenivån på de individen berättigade språkliga rättigheterna. Enligt min tolkning uppfattar och respekterar informanterna rätten att få använda sitt eget modersmål inom vården men man vill också säkerställa sina egna rättigheter som vårdare att få sköta sitt jobb på det språk som man har nått sin yrkeskunskap. Därmed kan man säga att informanternas förhållningssätt baserar sig också på språkens nytthet och användbarhet både i det privata livet som i arbetslivet.

I analysen av informanternas upplevelser om språkdiskussionen i media kom förhållningssätten till de två inhemska språken fram på många olika nivåer. Kommentarererna visar att de två motpolerna finns också bland dessa vårdstuderanden: å ena sidan upplever man det som en rikedom i det sociala samspelet och som en kunskap som möjliggör arbetsansökandet både på finsk- och svenskspråkigt håll. Å andra sidan upplever man det som en företeelse som inte borde få allt för mycket uppmärksamhet och som inte borde lyftas på ett fotställ med tanke på det andra inhemska språkets roll som ett minoritetsspråk. Man vill inte heller se att språkets ställning erbjuder orättvisa förmåner. Det var dock intressant att uppmärksamma att informanternas upplevelser om språkundervisningen i det andra inhemska språket upplevdes hos många som viktig, speciellt hos dem som också ansåg att de språkkunskaperna är av betydelse i det framtida arbetslivet.

Informanternas förhållningssätt till de två inhemska språken bygger å ena sidan på de respektive språkens roll som modersmål och förståelsen om att få använda sitt egna modersmål i alla offentliga sammanhang. Å andra sidan bygger förhållningssätten till de två inhemska språken på förståelsen om den positiva betydelsen av kunskaper i de två inhemska språken också i andra sociala sammanhang. I de finskspråkiga informanternas svar nämns det till exempel att för att kunna betjäna de svenskspråkiga patienterna borde man börja språkstudierna i svenska tidigare på lågstadiet. I första hand borde man betona språkstudierna i svenska mera i södra Finland och på västkusten där behovet är större samtidigt som möjlighet till studier i ryska och samiska borde erbjudas i norr och öster. I de svenskspråkigas svar var det mera den språkliga jämlikheten mellan de två inhemska språken som lyftes fram, alltså en önskan om ett mer positivt språkklimat där man skulle visa förståelse för båda parternas språkliga rättigheter.

Sammanfattningsvis visar resultaten för det första att förhållningssätten till de två inhemska språken är för det mesta positiva i alla tre grupperna. Det betyder att de två inhemska språkens roll i det framtida arbetslivet erkänns som ett faktum som man borde kunna hantera som blivande expert inom vårdsektorn samt att de två inhemska språken erkänns också som värdefulla i det sociala samspelet. Informanterna erkänner alltså betydelsen av den personliga beredskapen att möta det tvåspråkiga yrkeslivet.

För det andra kom det också tydligt fram att studerandena inom en yrkesinriktad utbildning förstår behovet av att kunna de två inhemska språken. Eftersom det handlar om tre olika informantgrupper framkom det också skillnader i de två företeelserna. Informanterna från Rovaniemi grundar sina förhållningssätt mera till nyttan med språken och språkliga rättigheter medan informanterna från Novia utgår i förhållningssätten till de två inhemska språken mera från den personliga betydelsen. Däremot finns det intryck av båda utgångspunkterna i svar från informanterna från Vasa yrkeshögskola.

5 SLUTDISKUSSION

Efter att jag hade följt med den språkrelaterade diskussionen i media en god tid var det klart för mig vad jag ville undersöka i min avhandling pro gradu. Jag ville på något sätt närma mig den upphetsade diskussionen om de två inhemska språken och efter diskussioner med handledaren formades tanken om att undersöka vårdstuderandes förhållningssätt till de två inhemska språken. Eftersom vårdyrket är ett människonära yrke upplevde jag vårdstuderande som en intressant informantgrupp av två orsaker. För det första upplevde jag de i Språklagen inskrivna (språkliga) arbetsbeskrivningarna för vårdarbetare som en intressant utgångspunkt för hela branschen. För det andra förlitade jag mig på antaganden om att som vårdstuderande är man tvungen att ta hänsyn till den språkliga aspekten i yrket, det vill säga de språkliga kontakterna med både finsk- och svenskspråkiga patienter. Vårdstuderande på yrkeshögskolenivå utgör därmed en utmärkt informantgrupp när man vill studera språkrelaterade frågeställningar i utbildnings- och yrkeskontext.

Denna undersökning har visat att vårdstuderandes förhållningssätt till de två inhemska språken baserar sig på de individuella rättigheterna både på det individuella planet som på det utbildnings- och yrkesorienterade planet. Analysen av det insamlade materialet visar att vårdstuderanden är medvetna om den språkliga sidan av vårdyrket samt om de krav som Språklagen ställer på aktörerna inom vårdbranschen. Denna undersökning har visat att förhållningssätten till de två inhemska språken i allmänhet är positiva bland vårdstuderanden och de två inhemska språkens funktion i samhället erkänns som närvarande och någonting som man måste ta i beaktande i möten mellan människor. Visserligen kom det dock tydligt fram att de två inhemska språken uppfattas som viktigare och mera närvarande i kustområdet. Ryskans och samiskans roll diskuterades på ortnivå samtidigt som engelskan definierades som ett gemensamt språk för alla.

I framtida forskning kunde man utvidga informantgruppen från vårdstuderanden till informanter från yrkeslivet och vidare till informanter från olika yrkesområden. Alla frågorna i frågeformuläret uppfyllde inte deras ursprungliga syfte vilket kan tänkas bero på formuleringen av frågorna samt valet av frågetypen. Också vissa tekniska detaljer

och formaliteter kan ha påverkat informanternas sätt att svara, till exempel användes en lite ovanlig ordning på svarsalternativen i frågorna 10 och 13. Därför kunde det vara bra att i framtida undersökningar också delvis använda intervjuer i materialinsamlingen. En möjlighet är att vidga de undersökta aspekterna att gälla till exempel också familjelivet. Det skulle ge en mer helhetstäckande bild av informanternas språkliga bakgrund. Samtidigt kunde de politiska och globala aspekterna kring språkfrågan vara mycket intressanta.

Andra intressanta undersökningsteman som har kommit fram i analysen av svaren är de tvåspråkiga individernas användning av sina två språk, i vilken utsträckning används möjligheterna som det språkliga kunnandet möjliggör och förslagen till hur man kunde trygga samhällets tvåspråkighet. På ett sätt hänger dessa teman ihop: som tvåspråkig har man en möjlighet till sitt förfogande som inte de enspråkiga har, nämligen möjligheten att ansöka om studieplats både i finsk- och svenskspråkiga skolor. Emellertid uttryckte de enspråkiga behoven av att börja språkstudierna i det andra inhemska språket tidigare i grundskolan för att kunna trygga det tvåspråkiga samhället. Det skulle även vara intressant att undersöka de tvåspråkigas närvaro, och deras språkliga beteende, i enspråkiga skolor samt se på vilket sätt man kunde utveckla språkundervisningen genomgående i hela utbildningssystemet för att de ska motsvara de förväntningar som språkinlärare har och de språkliga krav som existerar i samhället.

Emellertid har det under min undersökningsprocess bland annat i tidningen *Vasabladet* diskuterats olika möjligheter som tvåspråkiga skolor och utbildningar kunde erbjuda i synnerhet på de tvåspråkiga områdena. Ett bra exempel på detta är det pågående projektet Medibothnia i Vasa. På projektets hemsidor (Medibothnia 2011) beskrivs det primära målet vara

”en kvalitativ utveckling av yrkeshögskoleutbildningen inom social- och hälsovård genom att skapa förutsättningar för en fysisk och innehållsmässig samverkan mellan utbildningar vid Vaasan ammattikorkeakoulu – Vasa yrkeshögskola och Yrkeshögskolan Novia.”

Man vill skapa en utbildning som erbjuder både högstående yrkeskunskap samt språkkunskap i de två inhemska språken med nära förankring i det framtida arbetslivet. I ljuset av denna undersökning är det intressant och uppmuntrande att diskussionen om de två inhemska språkens roll i arbetslivet har lyfts fram i media. Om den tvåspråkiga utbildningens positiva möjligheter förespråkar också riksdagsledamot Miapetra Kumpula-Natri (sd) i sin insändare i tidningen *Pohjalainen* lördag den 19 november (Kumpula-Natri 2011). Hon anser att både sjukskötare lika väl som ingenjörer behöver kunskaper i de två inhemska språken i det framtida arbetslivet och därför borde en tvåspråkig utbildning anses som en beaktansvärd möjlighet inom många olika utbildningsområden. Även som ett medel för den samhällsbärande tvåspråkigheten.

LITTERATUR

- Aikio-Puoskari, Ulla (2002). Kielten ja kulttuurien risteysasemalla – kysymyksiä saamen kielestä ja kulttuurista. I: Sirkka Laihiala-Kankainen, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva. *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus. 90–108.
- Baker, Colin (2006). *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Fourth Edition. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Bell, Judith (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. Fjärde upplagan. Översättning Björn Nilsson. Lund: Studentlitteratur.
- Berglund, Raija (2007). *Simultant tvåspråkiga barns språkliga identifikation*. I: Marianne Nordman, Siv Björklund, Christer Laurén, Karita Mård-Miettinen & Nina Pilke. (red.). *Svenskans beskrivning 29. Förhandlingar vid Tjugonionde sammankonsten för svenskans beskrivning*. Skrifter utgivna av Svensk-Österbottniska samfundet nr 70. Vasa: Oy Arkmedia Ab. 58 – 67.
- Berglund, Raija (2008). *Ett barns interaktion på två språk. En studie om språkval och kodväxling*. Acta Wasaensia. Nr 190. Språkvetenskap 37. Vasa: Universitas Wasaensis.
- Bergroth, Mari (2007). *Språkplanering vid en tvåspråkig yrkeshögskola. Exemplet fackspråkligt språkbud*. Acta Wasaensia. Nr 182. Språkvetenskap 33. Vasa: Universitas Wasaensis.
- Börestam, Ulla & Leena Huss (2001). *Språkliga möten. Tvåspråkighet och kontaktlingvistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Einarsson, Jan (2004). *Språksociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Ejvegård, Rolf (2007). *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Englund, Gunilla (2009). *”On kuin tulisi kotiin” – Ruotsinkielisen palvelun merkitys sosiaalipalvelun asiakkaille*. (Det är som att komma hem – Betydelsen av svenskspråkig service bland klienter inom socialservice, översättning av Lingoneer Oy) FSKC Rapporter 3/2009. Helsinki.
- ETENE (2004). Monikulttuurisuus Suomen terveydenhuollossa Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta. ETENE-julkaisuja 11. [online]. [Citerat 26.4.2011] Tillgänglig: http://www.etene.fi/c/document_library/get_file?folderId=17162&name=DLF E-533.pdf

- Eurooppalainen viitekehys. Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys* (2003). (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, översatt av Irma Huttunen och Hanna Jaakkola) I: Jaana Jokiniemi (red.). Helsinki: WSOY.
- Finlex (2003a). Språklag 6.6.2003/423. [online]. [Citerat 22.4.2011]. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030423>
- Finlex (2003b). Statsrådets förordning om yrkeshögskolor 15.5.2003/352 [online]. [Citerat 23.4.2011]. Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2003/20030352>
- Folktinget (1997). *Vårt land, vårt språk. Kahden kielien maa. En attitydundersökning om det svenska i Finland. Suomalaisia asenteita ruotsin kieleen Suomessa.* Finlandssvensk rapport nr 35. Helsingfors: Yliopistopaino.
- Folktinget (2006). *Folktingets undersökning om finlandssvenskarnas identitet. Identitet och framtid.* Vasa: Oy Fram Ab.
- Folktinget (2011). President Ahtisaari kräver krafttag [online]. [Citerat 20.3.2011]. Tillgänglig: <http://www.folktinget.fi/suomeksi/lehdistotiedotteet/#article-2668-6763-president-ahtisaari-kraver-krafttag>
- Forsskåhl, Mona (2011). Tala (om) svenska i Finland! Tidsskriften *Språkbruk* 3/2011. 30–33.
- Haglund, Charlotte (2004). Flerspråkighet och identitet. I: Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg (red.). *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle.* Lund: Studentlitteratur. 360–362.
- Halonen, Jaana (2010). Kuntien kielisuhteet (suomen-/ruotsinkieliset kunnat) [online]. [Citerat 4.3.2011]. Tillgänglig: http://www.kuntatieto.fi/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;374;36984;31661;150749
- Heikkilä, Tarja (2008). *Tilastollinen tutkimus.* Helsinki: Edita.
- Herberts, Kjell (1988). ”*Detta svenska talande bättre folk...*” *En dokumenterad innehållsanalys av språkdebatter i finsk huvudstadspress under åren 1984–1988.* Åbo: Åbo Akademin kopieringscentral.
- Herberts, Kjell (red.) (2008). *Opinioner och trender i Svenskfinland. Barometern 01–07.* Vasa: Åbo Akademi. Institutet för finlandssvensk samhällsforskning.
- Herberts, Kjell (2008). *Service på svenska och finska – ett medborgarperspektiv.* Språkbarometer 2008. Samforsk. Vasa: Åbo Akademi.

- Honneth, Axel (1995). Patterns of Intersubjective Recognition: Love, Rights, and Solidarity [online]. [Citerat 24.3.2011] Tillgänglig:
<http://www.ethicalpolitics.org/blackwood/honneth.htm>
- Honneth, Axel (2003). *Erkännande. Praktisk-filosofiska studier*. (Das Andere der Gerechtigkeit, översatt av Carl-Göran Heidegren). Göteborg: Daidalos AB.
- Ivars, Ann-Marie (2006). Svenskan i Finland på 1800-talet. I: Ann-Marie Ivars, Mikael Reuter, Pia Westerberg & Ulla Ådahl-Sundgren (red.). *Vårt bästa arv. Festskrift till Marika Tandefelt den 21 december 2006*. Helsingfors: Hanken, Svenska handelshögskolan. Ltd. 17–28.
- Iskanius, Sanna (2002). Kahden kielen ja kulttuurin labyrintissä – venäjänkielisten maahanmuuttajanuorten kieli-identiteetti. I: Laihiala-Kankainen Sirkka, Sari Pietikäinen & Hannele Dufva (red.). *Moniääninen Suomi. Kieli, kulturi ja identiteetti*. SOLKI. Jyväskylän yliopistopaino. 200–218.
- Jerlinder, Kajsa (2010). Social rättvisa i inkluderande idrottsundervisning för elever med rörelsehinder – en utopi? [online]. [Citerat 24.3.2011]. Tillgänglig:
<http://www.skolporten.com/art.aspx?id=CkLT8>
- Justitieministeriet (2009). *Språklagen. Kielilaki* [online]. [Citerat 18.4.2011] Tillgänglig: <http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Esitteet/Kielilaki?lang=sv>
- Justitieministeriet (2011). Justitieminister Anna-Maja Henriksson: Språkliga rättigheter ska beaktas vid kommun- och servicestruktur reformen. [online]. [Citerat 30.11.2011]. Tillgänglig:
<http://www.om.fi/sv/Oikeapalsta/Haku/1302674263153>
- Kantelinen, Ritva & Pirjo Varhimo (2000). Kielitaito osana ammatillista asiantuntijuutta: ”Ruotsin opiskelu on ollut mukavaa kun se on ollut ammatinläheistä!” I: Kalaja, Paula & Lea Nieminen (red.). *Kielikoulussa – kieli koulussa*. AFinLan Vuosikirja 2000/n:o 58. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kielilakikomitea (2000). Nationalspråkens historiska, kulturella och sociologiska bakgrund [online]. [Citerat 18.4.2011]. Tillgänglig:
<http://www.om.fi/uploads/zye6d9qeom5.pdf>
- Krogell-Haimi, Maj (2010). Aktuellt inom språklagstiftningen. Vårträff 2010 – seminarium för svensklärare vid yrkeshögskolor Hanaholmen 20.5.2010 (PowerPoint-presentation) [online]. [Citerat 18.4.2011]. Tillgänglig:
www.hanaholmen.fi/sv/component/docman/doc_download/304-

- Kumpula-Natri, Miapetra (2011). Kaksikieliset ammattilaiset [online]. [Citerat 30.11.2011]. Tillgänglig: <http://www.pohjalainen.fi/mielipide/yleis%C3%B6lt%C3%A4/kaksikieliset-ammattilaiset-1.1099830>
- Ladberg, Gunilla (1996). *Barn med flera språk. Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola och skola*. Andra upplagan. Stockholm: Liber AB.
- Lojander-Visapää, Catharina (2006). Studerandes val av svenskan eller tvåspråkiga utbildningar på tredje stadiet. I: Karmela Liebkind & Tom Sandlund (red.). *Räcker det med svenskan? Om finlandssvenskarnas anknytning till sina organisationer*. Svenska litteratursällskapet i Finland nr 684. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. 269–311.
- Lönnroth, Harry (2009). Suomalainen teollisuuskaupunki, ruotsalainen kielisaareke. Ruotsinkielisyys Tampereella 1700-luvulta 2000-luvulle. I: Harry Lönnroth (red.). *Tampere kieliyhteisönä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 105–145.
- McRae, Kenneth D. (1999). *Conflict and Compromise in Multilingual Societies Finland*. Suomalaisen tiedeakatemian toimituksia. Sarja Humaniora nide 306. Helsinki: Finnish Academy of Science and Letters & Wilfrid Laurier University Press.
- Medibothnia (2010). Konceptplan för Medibothnia [online]. [Citerat 30.11.2011]. Tillgänglig: <http://www.medibothnia.fi/konceptplan/>
- Merriam, Sharan B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. (Case Study Research in Education, översatt av Björn Nilsson). Lund: Studentlitteratur.
- Månson, Per (2010). Jürgen Habermas och moderniteten. I: Per Månson. *Moderna samhällsteorier. Traditioner, riktningar, teoretiker*. Åttonde upplagan. Stockholm: Norstedts. 307–346.
- Nyberg, Folke (1982). Svenskt i Finland under århundraden. I: Annika Schmedes (red.) *Boken om Svenskfinland*. Esbo: Ab Svenska Läromedel. 19–48.
- Orrman, Eljas (2002). Kontinuitet eller diskontinuitet – konkurrerande teorier om den svenska bosättnings ålder i Finland. I: Ivars, Ann-Marie & Lena Huldén (red.). *När kom svenskarna till Finland?* Svenska litteratursällskapet i Finland nr 646. Ekenäs: Ekenäs Tryckeri Ab. 51–61.
- Pakkoruotsi-ilta. A2 Teema. Reeta Kivihalme. YLE 2. (30.11.2010).

- Pietikäinen, Sari (2010). Mitä kaikkea monikielisyys tarkoittaa? Kokemuksia pohjoisen kielellisestä monimuotoisuudesta. I: Suvi Stolt, Matti Lehtihalmes, Sirpa Tarvainen & Kaisa Launonen (red.). *Suomalainen monikielisyys ja sen haasteet*. Publikationer utgivna av föreningen för tal och språkforskning 42. Helsinki: Yliopistopaino. 8–20.
- Pilke, Nina (2011). ”Hyödyllistä ajanhukkaa” Kaksikieliseen yliopisto-opiskeluun liitettyjen väittämien dynamiikkaa. VAKKI 2011 (under utgivning).
- Pilke, Nina & Katriina Angervo (2011). Yliopisto-opiskelijoiden näkemyksiä kielitaidosta ja kaksikielisen korkeakoulutuksen mahdollisuuksista ja haasteista. AFinLa 2011 (under utgivning).
- Reuter, Mikael (2006). Svenskan i Finland på 1900-talet. I: Ann-Marie Ivars, Mikael Reuter, Pia Westerberg & Ulla Ådahl-Sundgren (red.). *Vårt bästa arv. Festskrift till Marika Tandefelt den 21 december 2006*. Helsingfors: Hanken, Svenska handelshögskolan. Ltd. 29–45.
- Ristimäki, Päivi (2008). Sujuvasti suomea, rohkeasti ruotsia. *Kotikäynti 2/2008*. 16.
- Skutnabb-Kangas, Tove (1981). *Tvåspråkighet*. Lund: Liber Läromedel.
- Skutnabb-Kangas, Tove (1988). *Vähemmistö, kieli ja rasismi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Språkbruk* (3/2011). Noterat-spalten. Konsekvenser om obligatorisk svenska avskaffas: 37.
- Stora svensk-finska ordboken A-J (1982). Suomalaisen kirjallisuuden seura. Jyväskylä: K. J. Gummerus Osakeyhtiön kirjapaino.
- Styf, Maaret (1997). *Sairaalan viestintäsuhteet ja viihtyvyys kaksikielisessä toimintaympäristössä. Esimerkkitapauksena Pietarsaaren sairaala*. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 21.
- Svenska akademiens ordbok (SAOB) [online]. [Citerat 25.11.2011] Tillgänglig: <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>
- Svensson, Ann-Katrin (1998). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.
- Tandefelt, Marika (2001). *Finländsk tvåspråkighet*. Forskningsrapporter från Svenska handelshögskolan 53. Hanken Svenska handelshögskolan. Helsingfors: Yliopistopaino.
- Tandefelt, Marika (2003). *Tänk om... Svenska språknämndens förslag till handlingsprogram för svenskan i Finland*. Helsingfors: Forskningscentralen för de inhemska språken.

Vbl = Vasabladet, ett urval av artiklar från tidningen av årgång 2010 och 2011.

VCS = Vasa centralsjukhus (2011). Vasa sjukvårdsdistrikts språkprogram. Bilaga 72. Protokoll för styrelsen och fullmäktige 28.4.2011. [Citerat 28.11.2011]. Tillgänglig:
http://www.vaasankeskussairaala.fi/Pa_Svenska/Vasa_sjukvardsdistrikt/Protokoll_motestider_och_foredragningslistor

Språkprogram (2011). Arbetsgruppen för Vasa sjukvårdsdistrikt.

VUa = Vasa universitet (2011a). Tvåspråkigheten och det mångkulturella Finland (TMF). [online] [Citerat 28.2.2011]. Tillgänglig:
<http://www.uwasa.fi/pohjoismaiset/forskning/tvasprakigheten/>

VUb = Vasa universitet (2011b). Tutkimusohjelma. [online]. [Citerat 28.2.2011]. Tillgänglig: <http://www.uwasa.fi/tutkimus/tutkimusryhmat/bilingco/ohjelma/>

Wrendin, Marie (2010). Identitetsförhandlingar i det flerspråkiga klassrummet: om ungdomsspråk, makt och diskurs. I: Nigel Musk & Åsa Wedin (red.). *Flerspråkighet, identitet och lärande. Skola i ett föränderligt samhälle*. Lund: Studentlitteratur. 97–125.

BILAGOR

Bilaga 1. Kontaktbrevet till skolorna på svenska

Hej!

Jag studerar vid Vasa universitet och som bäst skriver min pro gradu inom ämnet svenska. Som temat för undersökningen har jag valt hur studerande ser på tvåspråkighet i sitt framtida yrke och i det omgivande samhället.

Min undersökning hör till projektet *Tvåspråkigheten och det mångkulturella Finland. Utbyte och utmaningar i ett framtidsperspektiv* (TMF). Mera information om projektet finns här: <http://www.uwasa.fi/tutkimus/tutkimusryhmat/bilingco/> och både jag och min handledare, professor Nina Pilke, ger gärna mera information om projektet, våra kontaktuppgifter finns nedan.

Jag har planerat att samla in materialet inom vårdbranschen i finsk- och svenskspråkiga yrkeshögskolor i februari 2011. Frågeformuläret är elektroniskt och det kan skickas till studerande via e-post. Bland alla informanter lottas ut två S-gruppens presentkort (å 50 €).

Om yrkeshögskolan XXX kan medverka i undersökningen ber jag Er skicka mig kontaktuppgifter till några lärare i finska/svenska så att jag kan distribuera formuläret till lämpliga studentgrupper i samråd med dem.

Med vänliga hälsningar

Minna Pärkkä

minna-marie.parkka@student.uwasa.fi

Prof. Nina Pilke

nina.pilke@uwasa.fi

Bilaga 2. Frågeformuläret på svenska

En tematisk sammanfattning över de i analysen behandlande frågorna.

3. Vilket är ditt modersmål?
4. I vilken utsträckning använder du/har du använt finska och svenska i följande sammanhang?
5. Hur bra anser du dig kunna det andra inhemska språket?
9. Hur skulle du vilja bekanta dig med tvåspråkigheten i det finländska samhället under studietiden?
10. På kurser i det andra inhemska språket...?
11. Vilka andra språk upplever du som viktiga med tanke på ditt framtida yrke?
12. Hur upplever du att en fungerande tvåspråkighet i det finländska samhället stöds bäst?
13. Hur viktig är det andra inhemska språket i det finländska samhället ?
14. Vilken nytta ser du i att man i allmänhet behärskar de två inhemska språken?
15. Var borde de anställda enligt din åsikt kunna betjäna sina kunder på båda inhemska språken?
16. Hur upplever du diskussionen om Finlands två nationalspråk i media?
17. Hur tror du att tvåspråkigheten kommer att synas i ditt framtida yrke?

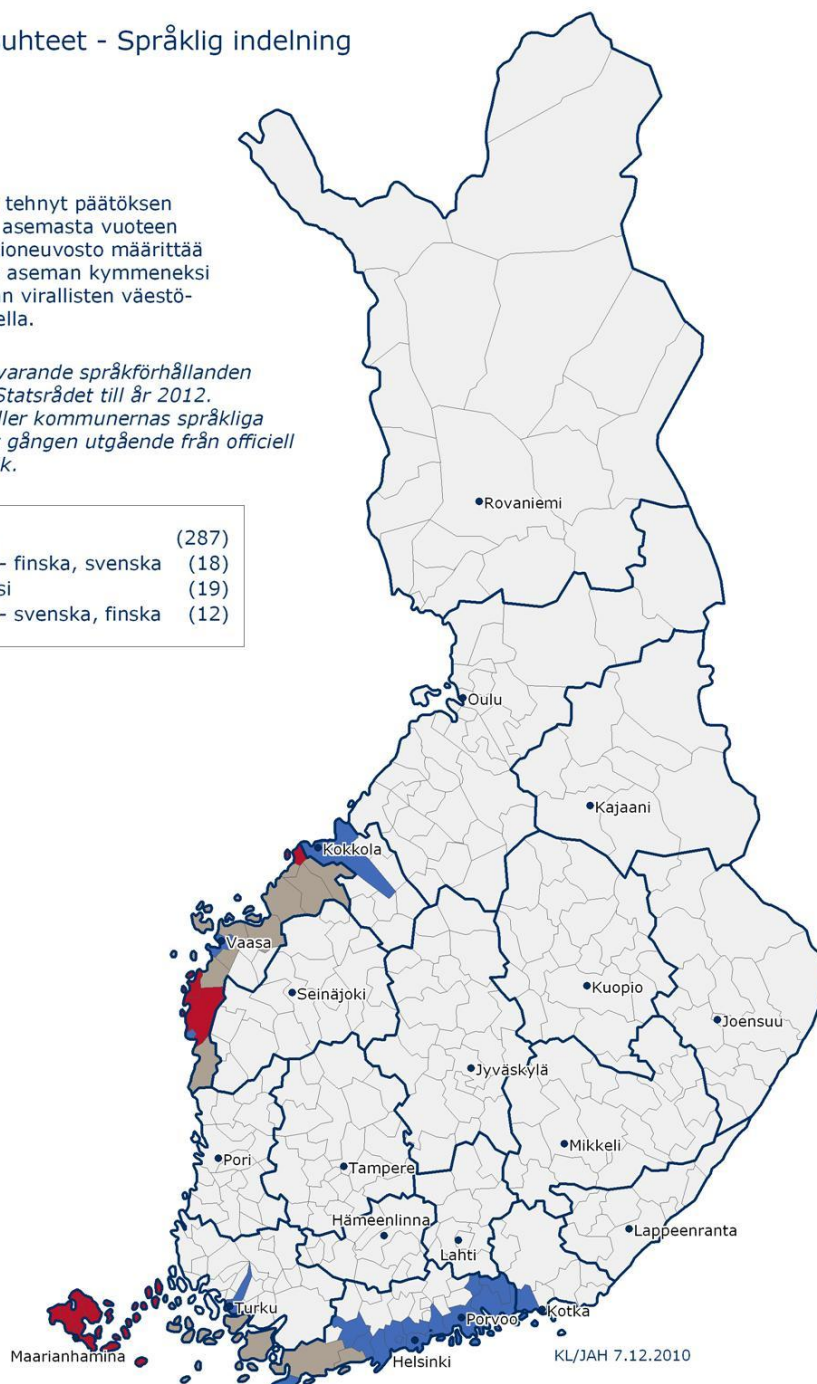
Bilaga 3. Kartan över kommunernas språkliga indelning

Kuntien kielisuhteet - Språklig indelning

Valtioneuvosto on tehnyt päätöksen kuntien kielellistä asemasta vuoteen 2012 saakka. Valtioneuvosto määrittää kuntien kielellisen aseman kymmeneksi vuodeksi kerrallaan virallisten väestötilastojen perusteella.

Kommunernas nuvarande språkförhållanden har fastställts av Statsrådet till år 2012. Statsrådet fastställer kommunernas språkliga status för 10 år åt gången utgående från officiell befolkningsstatistik.

□ suomi, finska	(287)
■ suomi, ruotsi - finska, svenska	(18)
■ svenska, ruotsi	(19)
■ ruotsi, suomi - svenska, finska	(12)

<http://www.kuntatieto.fi/binary.asp?path=1;29;374;36984;31661;150749;162893&field=FileAttachment&version=3>

Bilaga 4. Språkindelning i tvåspråkiga kommuner 2011

1 = tvåspråkig kommun med finska som majoritets språk

3 = tvåspråkig kommun med svenska som majoritets språk

		Invånarantalet	Svenskspråkiga	Svenskspråkiga %
Esbo	1	247 970	20 334	8,3
Hangö	1	9 462	4 084	43,4
Helsingfors	1	588 549	35 459	6,0
Vanda	1	200 055	5 798	2,9
Ingå	3	5 546	3 102	55,8
Kaskö	1	1 429	393	28,2
Grankulla	1	8 689	3 265	37,7
Kyrkslätt	1	36 942	6 659	18,2
Karleby	1	46 260	6 325	13,8
Kristinestad	3	7 157	4 016	56,3
Kronoby	3	6 731	5 560	83,2
Kimitoön	3	7 191	5 098	70,9
Lappträsk	1	2 872	939	32,6
Lovisa	1	15 595	6 630	43,0
Lojo	1	39 714	1 585	4,0
Västaboland	3	15 501	8 879	57,4
Malax	3	5 605	4 895	87,5
Korsholm	3	18 637	12 975	69,8
Mörskom	1	2 006	205	10,5
Jakobstad	3	19 656	11 092	56,4
Pedersöre	3	10 893	9 787	90,0
Pyttis	1	5 355	472	9,0
Borgå	1	48 768	15 148	31,3
Raseborg	3	29 065	19 065	65,9
Sibbo	1	18 253	6 819	38,0
Sjundeå	1	6 104	1 857	31,3
Åbo	1	177 326	9 374	5,3
Nykarleby	3	7 458	6 605	88,9
Vasa	1	59 587	14 669	24,7
Vörå	3	6 689	5 550	82,7

Bilaga 5. Svartsfördelningen i fråga nummer 10

Svarsalternativen betyder följande:

1 = helt av samma åsikt, 2 = delvis av samma åsikt, 3 = delvis av annan åsikt, 4 = helt av annan åsikt, 5 = varken samma eller annan åsikt, 6 = kan inte säga.

10. På kurser i det andra inhemska språket...							
	1	2	3	4	5	6	
a. lär jag mig yrkesrelaterat ordförråd	48,0 %	36,0 %	8,0 %	-	-	8,0 %	RAMK
	68,6 %	25,5 %	3,9 %	-	2,0 %	0,0 %	VAMK
	68,9 %	21,3 %	3,3 %	-	1,6 %	4,9 %	NOVIA
b. koncentrerar vi oss mest på grammatik och språkriktighet	4,0 %	20,0 %	24,0 %	32,0 %	8,0 %	12,0 %	RAMK
	2,0 %	13,7 %	33,3 %	37,3 %	7,8 %	5,9 %	VAMK
	3,3 %	16,4 %	31,1 %	26,2 %	8,2 %	14,8 %	NOVIA
c. lär jag mig betjäna patienter på deras modersmål	20,0 %	40,0 %	24,0 %	4,0 %	4,0 %	8,0 %	RAMK
	25,5 %	49,0 %	13,7 %	3,9 %	3,9 %	3,9 %	VAMK
	42,6 %	36,1 %	13,1 %	0,0 %	3,3 %	4,9 %	NOVIA
d. förstärks det som jag lärt mig i grundskolan	28,0 %	40,0 %	8,0 %	12,0 %	4,0 %	8,0 %	RAMK
	19,6 %	51,0 %	13,7 %	7,8 %	5,9 %	2,0 %	VAMK
	19,7 %	34,4 %	24,6 %	9,8 %	4,9 %	6,6 %	NOVIA
e. är kopplingen till arbetslivet klar	32,0 %	20,0 %	20,0 %	4,0 %	8,0 %	16,0 %	RAMK
	47,0 %	37,2 %	9,8 %	2,0 %	2,0 %	2,0 %	VAMK
	49,1 %	27,8 %	6,6 %	6,6 %	3,3 %	6,6 %	NOVIA

Bilaga 6. Svartsfördelningen i fråga nummer 13

Svarsalternativen betyder följande:

1 = helt av samma åsikt, 2 = delvis av samma åsikt, 3 = delvis av annan åsikt, 4 = helt av annan åsikt, 5 = varken samma eller annan åsikt, 6 = kan inte säga.

13. Hur viktigt är det andra inhemska språket i det finländska samhället?							
De två inhemska språken i Finland...							
	1	2	3	4	5	6	
a. är en mycket central del av landets särprägel	44,0 %	16,0 %	20,0 %	12,0 %	4,0 %	4,0 %	RAMK
	25,5 %	31,3 %	21,6 %	11,8 %	7,8 %	2,0 %	VAMK
	57,5 %	27,9 %	6,5 %	-	1,6 %	6,5 %	NOVIA
b. är ett viktigt kännetecken för samhället	36,0 %	32,0 %	16,0 %	12,0 %	-	4,0 %	RAMK
	21,6 %	31,3 %	21,6 %	13,7 %	9,8 %	2,0 %	VAMK
	52,5 %	27,9 %	13,1 %	-	-	6,5 %	NOVIA
c. är en naturlig sak	36,0 %	32,0 %	12,0 %	16,0 %	4,0 %	-	RAMK
	19,6 %	21,6 %	29,3 %	15,7 %	11,8 %	2,0 %	VAMK
	60,7 %	24,6 %	11,5 %	-	1,6 %	1,6 %	NOVIA
d. är allt mindre viktig i dagens samhälle	24,0 %	24,0 %	24,0 %	20,0 %	4,0 %	4,0 %	RAMK
	25,5 %	19,6 %	27,5 %	17,6 %	2,0 %	7,8 %	VAMK
	8,3 %	9,8 %	21,3 %	41,0 %	9,8 %	9,8 %	NOVIA
e. har ingen betydelse	8,0 %	16,0 %	16,0 %	36,0 %	12,0 %	12,0 %	RAMK
	7,8 %	23,5 %	21,6 %	37,3 %	7,8 %	2,0 %	VAMK
	1,6 %	1,6 %	9,8 %	60,7 %	14,8 %	11,5 %	NOVIA